

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

В. І. РИНДЮК

НОРМОТВОРЧА
ДІЯЛЬНІСТЬ

Практикум

*За загальною редакцією доктора політичних наук, професора
Ф. П. Шульженка*

УДК 340.13
ББК 67.022.14
Р 51

Рецензенти

Н. М. Оніщенко, д-р юрид. наук, проф.,
заслужений юрист України, чл.-кор. АПРн України
завідувач відділу теорії держави і права
(Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України)

О. І. Ющик, д-р юрид. наук,
керівник Центру теоретичних проблем законотворчості, провідний наук. співроб.
(Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України)

Ю. В. Журик, канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри правового регулювання економіки
(ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»)

Редакційна колегія юридичного факультету

Голова редакційної колегії В. Ф. Опришко, д-р юрид. наук, проф.

Відп. секретар редакційної колегії О. Ю. Нечипоренко, канд. екон. наук, доц.

Члени редакційної колегії: Ю. П. Бурило, канд. юрид. наук; П. Ю. Кикоть, канд. юрид. наук; О. Д. Крупчан, канд. юрид. наук, доц.; О. К. Намясенко, канд. юрид. наук; А. В. Омельченко, канд. юрид. наук, доц.; С. М. Ратушний, канд. юрид. наук, доц.; Ю. М. Рижук; Л. О. Савенкова, д-р пед. наук, проф.; Ф. П. Шульженко, д-р політ. наук, проф.

*Рекомендовано до друку Вченою радою КНЕУ
Протокол № 4 від 29.12.2011*

Риндюк В. І.

Нормотворча діяльність : практикум [Електронний ресурс]
Р 51 / В. І. Риндюк ; за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Ф. П. Шульженка. — К. : КНЕУ, 2013. — 127 [1] с.
ISBN 978–966–483–720–7

Практикум підготовлений відповідно до навчальної програми з дисципліни «Нормотворча діяльність» і має на меті сприяти отриманню та закріпленню студентами знань у сфері нормотворчої діяльності. Враховуючи впровадження Болонського процесу в Україні, важливого значення набуває перехід на якісно нові стандарти у сфері вищої освіти. Завданням практикуму є посилення практичної складової навчання, закріплення теоретичних знань і практичних умінь, забезпечення належного контролю за рівнем знань студентів. Для реалізації цього завдання до кожної з тем навчальної дисципліни «Нормотворча діяльність» включено перелік питань до теми, тестові завдання закритої форми з однією правильною відповіддю для самостійного контролю знань студентами, завдання для контролю знань викладачем та список рекомендованої літератури, нормативно-правових актів до відповідної теми курсу. В кінці посібника наведено відповіді до тестових завдань для самостійного контролю знань студентами.

Посібник може використовуватись викладачами і студентами юридичних вузів та юридичних факультетів вищих навчальних закладів у ході викладання та вивчення дисципліни «Нормотворча діяльність».

**УДК 340.13
ББК 67.022.14**

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

ISBN 978–966–483–720–7

© В. І. Риндюк, 2013
© КНЕУ, 2013

ПЕРЕДМОВА	5
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА	7
Тема 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	7
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	8
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	16
Тема 2. НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	23
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	24
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	31
Тема 3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ ЯК ОСНОВНА ФОРМА (ДЖЕРЕЛО) ПРАВА	37
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	37
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	47
Тема 4. НОРМОТВОРЧА ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА	54
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	54
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	69
Тема 5. ЕКСПЕРТИЗА ПРОЕКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ . . .	73
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	73
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	77
Тема 6. АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	82
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	82
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	87

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА	90
Тема 7. ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС	90
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	91
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	100
Тема 8. ПІДЗАКОННА НОРМОТВОРЧІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	104
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	104
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	111
Тема 9. ЛОКАЛЬНА НОРМОТВОРЧІСТЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ПІДЗАКОННОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ	116
<i>Тестові завдання для самостійного контролю знань студентів</i>	116
<i>Завдання для контролю знань студентів викладачем</i>	120
ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.	124

Дисципліна «Нормотворча діяльність» є вибірковою і вивчається студентами спеціальності «правознавство» всіх форм навчання.

Введення даної дисципліни в навчальний процес є актуальним та необхідним, оскільки на сьогоднішній день практично всі юристи більшою чи меншою мірою беруть участь у підготовці проектів різних нормативно-правових актів, починаючи від законів держави і закінчуючи актами муніципальної та корпоративної нормотворчості. Ефективне здійснення нормотворчої діяльності неможливе без системи теоретичних знань про зміст нормотворчості, її суб'єктів, а також про прийоми, методи нормотворчої техніки підготовки проектів нормативно-правових актів.

Практикум разом з теоретичним курсом, який викладено в навчально-методичному посібнику для самостійного вивчення дисципліни Риндюк В.І. Нормотворча діяльність (К. : КНЕУ, 2009) складає органічну єдність.

Структура даної дисципліни складається з загальної та особливої частини. У загальній частині викладені загальнотеоретичні питання нормотворчої діяльності та нормотворчої техніки, а в особливій частині розглядаються особливості, які притаманні різним видам нормотворчості в нашій державі. Така форма посібника дає змогу не лише висвітлити всі питання, що передбачені програмою курсу та необхідні для формування цілісної системи знань про нормотворчу діяльність, а й суттєво полегшує процес сприйняття та засвоєння навчального матеріалу студентами.

Практикум забезпечує закріплення отриманих студентами теоретичних знань з навчальної дисципліни «Нормотворча діяльність» з урахуванням попередньо набутих знань з теорії держави і права, вироблення практичних навичок аналізу та розробки проектів різних видів нормативно-правових актів, а також перевірку знань студентів. Посібник дає можливість повною мірою досягати цілей навчальної дисципліни, а саме: формування абст-

рактного, юридичного мислення студентів на основі поняттєво-категоріального апарату; набуття вмінь та навичок роботи з правовою літературою та нормативно-правовими актами; застосування загальнотеоретичних знань для розв'язання конкретних завдань.

При підготовці практикуму була використана юридична література з питань правотворчої діяльності та юридичної техніки:

1. Законодательная техника : Научно-практическое пособие ; под ред. Ю.А. Тихомирова. — М. : Городец, 2000 — 272 с.

2. *Карташов В.Н.* Юридическая деятельность: понятие, структура, ценность. — Саратов : Издательство Саратовского университета, 1989. — 218 с.

3. *Кашанина Т.В.* Юридическая техника в сфере частного права (корпоративное и договорное нормотворчество) : учеб. пособие. — М. : Норма, 2009. — 288 с.

4. *Кашанина Т.В.* Юридическая техника : учебник. — М. : Эксмо, 2007. — 512 с.

5. *Лызлов Д.Н. Картахин В.Ю.* Юридическая техника : учебное пособие. — М. : Ось-89, 2009. — 176 с.

6. *Москалькова Т.Н., Черников В.В.* Нормотворчество : научно-практическое пособие. — М : Проспект, 2011. — 384 с.

7. *Нашиц А.* Правотворчество: теория и законодательная техника / Пер. с румын. И. Фодор. — М. : Прогресс, 1974. — 256 с.

8. Нормография: теория и методология нормотворчества : учебно-метод. пособие ; под ред. Ю.Г. Арзамасова. — М. : Академический Проект; Трикста, 2007. — 560 с.

9. Юридическая техника : учебное пособие по подготовке законопроектов и иных нормативных правовых актов органами исполнительной власти / Ин-т законодательства и сравн. правоведения при Правительстве Российской Федерации ; под ред. член-корр. Т.Я. Хабриевой, проф. Н.А. Власенко. — М. : Эксмо, 2010, 272 с.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* про місце та роль нормотворчої діяльності як у системі соціального регулювання суспільних відносин, так і в системі усіх правових явищ, тобто правовій системі, а також *вміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами та застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

1.1. Поняття та необхідність соціального регулювання суспільних відносин. Види соціального регулювання суспільних відносин: ненормативне (індивідуальне) та нормативне регулювання.

1.2. Соціальні та технічні норми: їх поняття та співвідношення.

1.3. Класифікація соціальних норм: за способом встановлення та забезпечення соціальних норм; за змістом соціальних норм.

1.4. Співвідношення юридичних норм з іншими видами соціальних норм (нормами моралі, звичаями, релігійними нормами, корпоративними норма).

1.5. Поняття та структура юридичної норми. Проблема співвідношення юридичної норми та статті нормативно-правового акта.

1.6. Поняття правового регулювання та його види. Межі правового регулювання. Способи та типи правового регулювання. Стадії правового регулювання.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Варіант 1.1

Завдання 1.1.1

Соціальне регулювання — це:

А. форма впливу права на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою юридичних засобів, що виникають на основі правової норми у вигляді прав і обов'язків, які реалізуються у повсякденних суспільних відносинах;

Б. результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини за допомогою власне правових засобів (норм права, правових відносин, актів застосування права) та інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу);

В. здійснюваний за допомогою системи спеціальних засобів вплив суспільства на поведінку суб'єктів з метою упорядкування відносин і забезпечення соціального компромісу;

Г. взятий у єдності та різноманітті весь процес впливу права на суспільне життя, свідомість і поведінку людей за допомогою як правових, так і інших засобів.

Завдання 1.1.2.

Регулювання поведінки людей шляхом винесення рішень, які приймаються для кожного конкретного випадку, до конкретних осіб, — це:

А. інформаційне соціальне регулювання;

Б. нормативне соціальне регулювання;

В. правове регулювання;

Г. індивідуальне соціальне регулювання.

Завдання 1.1.3

Регулювання суспільних відносин за допомогою вироблення юридичних норм, розрахованих на багаторазове застосування, — це:

А. індивідуальне правове регулювання;

Б. нормативне соціальне регулювання;

В. правове регулювання;

Г. нормативне правове регулювання.

Завдання 1.1.4

Вирок суду щодо конкретної особи, яка вчинила хуліганські дії, — це приклад

- А.** ненормативного (індивідуального) правового регулювання;
- Б.** нормативного правового регулювання;
- В.** ціннісного регулювання;
- Г.** інформаційного регулювання.

Завдання 1.1.5

Указ Президента України про нагородження орденом князя Ярослава Мудрого Президента Французької Республіки Саркозі Ніколя — це приклад

- А.** ненормативного (індивідуального) правового регулювання;
- Б.** нормативного правового регулювання;
- В.** ціннісного регулювання;
- Г.** інформаційного регулювання.

Завдання 1.1.6

Правила поведінки, що регулюють відносини між людьми та їх об'єднаннями, тобто суспільні відносини — це:

- А.** соціальні норми;
- Б.** технічні норми;
- В.** техніко-юридичні норми.

Завдання 1.1.7

Які норми містяться в Правилах дорожнього руху, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306:

- А.** юридичні;
- Б.** технічні;
- В.** техніко-юридичні?

Завдання 1.1.8

Які соціальні норми забезпечуються застосуванням заходів державного примусу:

- А.** технічні;
- Б.** корпоративні;
- В.** юридичні;
- Г.** всі відповіді правильні.

Завдання 1.1.9

Що із зазначеного нижче відрізняє норми моралі від юридичних норм:

- А.** упорядковують та організують суспільні відносини;
- Б.** не мають конкретного адресата, поширюються на невизначене коло осіб та невизначену кількість випадків;
- В.** виникають і відмирають поступово у процесі розвитку суспільства?

Завдання 1.1.10

Що з наведеного нижче відрізняє юридичні норми від корпоративних:

- А.** мають офіційний вираз;
- Б.** мають великий ступінь деталізації; є конкретним варіантом поведінки суб'єкта;
- В.** поширюють свою дію на всіх осіб, що знаходяться в межах території держави або адміністративно-територіальної одиниці?

Завдання 1.1.11

Складова частина юридичної норми, що визначає умови, за наявності яких суб'єкти права мають здійснювати свої прав та обов'язки, визначені в цій нормі, — це:

- А.** диспозиція;
- Б.** гіпотеза;
- В.** санкція.

Завдання 1.1.12

Положення ч. 2 ст. 19 Конституції України — «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» — це:

- А.** диспозиція юридичної норми;
- Б.** гіпотеза юридичної норми;
- В.** санкція юридичної норми.

Завдання 1.1.13

Положення ст. 314 КК України — «Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років» — це:

- А.** диспозиція юридичної норми;

- Б. гіпотеза юридичної норми;
- В. санкція юридичної норми.

Завдання 1.1.14

Що із зазначеного не підлягає правовому регулюванню:

А. суспільні відносини, суб'єкти яких є свідомими й вольовими їх учасниками;

Б. явища об'єктивної дійсності, що розвиваються за законами природи (землетруси, тайфуни, фізико-хімічні явища та ін.);

В. відносини у сфері управління справами суспільства і держави з боку громадян, держави та її органів;

Г. суспільні відносини у сфері охорони здоров'я?

Завдання 1.1.15

Що із зазначеного не підлягає правовому регулюванню:

А. суспільні відносини у сфері соціального забезпечення;

Б. сфера судових і правоохоронних відносин;

В. сфера економічних відносин (відносини власності, розподілу, обміну, оплати праці тощо);

Г. суспільні процеси, перебіг яких здійснюється за об'єктивними законами суспільного життя?

Завдання 1.1.16

Надання суб'єктові права на здійснення певних діянь (роби, як вважаєш за потрібне) — це спосіб правового регулювання, що має назву:

А. дозвіл;

Б. зобов'язання;

В. заборона;

Г. заохочування.

Завдання 1.1.17

Покладання на особу обов'язку утримуватися від вчинення певних дій (тільки так не роби) — це спосіб правового регулювання, що має назву:

А. дозвіл;

Б. зобов'язання;

В. заборона;

Г. заохочування.

Завдання 1.1.18

За яким типом правового регулювання будуються цивільні, трудові, сімейні, житлові правовідносини:

А. загальний дозвіл (дозволено все, крім того, що прямо заборонено законом);

Б. загальна заборона (заборонено все, за винятком того, що прямо дозволено законом)?

Завдання 1.1.19

На якій з зазначених стадій правового регулювання відбувається розробка юридичних норм:

А. реалізація суб'єктивних прав і юридичних обов'язків;

Б. виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків;

В. правова регламентація суспільних відносин;

Г. застосування санкцій правової норми?

Варіант 1.2

Завдання 1.2.1

Правове регулювання — це:

А. впорядкування суспільних відносин за допомогою норм права та інших правових засобів (актів застосування, договорів тощо);

Б. здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення охорони і розвитку;

В. сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюється в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку;

Г. всі відповіді правильні.

Завдання 1.2.2

Регулювання поведінки людей за допомогою загальних правил поведінки — це:

А. інформаційне соціальне регулювання;

Б. нормативне соціальне регулювання;

- В. правове регулювання;
- Г. індивідуальне соціальне регулювання.

Завдання 1.2.3

Регулювання суспільних відносин шляхом прийняття актів застосування права (індивідуальних правових актів) — це:

- А. ненормативне правове регулювання;
- Б. індивідуальне соціальне регулювання;
- В. правове регулювання;
- Г. нормативне правове регулювання.

Завдання 1.2.4

Положення ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення про відповідальність за дрібне викрадення чужого майна — це приклад:

- А. ненормативного (індивідуального) правового регулювання;
- Б. нормативного правового регулювання;
- В. директивного регулювання;
- Г. інформаційного регулювання.

Завдання 1.2.5

Повідомлення в новинах про те, що громадянина Іванова В.Б. було позбавлено права керування автомобілем на 10 років за грубе та систематичне порушення правил керування транспортними засобами на підставі ст. 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення — це приклад

- А. ненормативного (індивідуального) правового регулювання;
- Б. нормативного правового регулювання;
- В. ціннісного регулювання;
- Г. інформаційного регулювання.

Завдання 1.2.6

Які норми мають об'єктивний характер, тобто зумовлені законами природи і техніки, є об'єктивно необхідними правилами доцільної поведінки з предметами природи, знаряддями праці та різними технічними засобами:

- А. соціальні;
- Б. технічні;
- В. юридичні.

Завдання 1.2.7

Які норми наявні в інструкції по експлуатації телевізора Philips 32PFL5605:

- А.** юридичні;
- Б.** технічні;
- В.** техніко-юридичні?

Завдання 1.2.8

Які соціальні норми характеризуються формальною визначеністю, тобто фіксуються в офіційно виданих органами держави нормативно-правових актах:

- А.** юридичні;
- Б.** корпоративні;
- В.** технічні;
- Г.** всі відповіді правильні?

Завдання 1.2.9

Що із зазначеного відрізняє звичаї від юридичних норм:

- А.** спрямовують поведінку людей відповідно до встановленого правила поведінки;
- Б.** регулюють суспільні відносини;
- В.** забезпечуються звичкою, власним переконанням людей, силою суспільної думки?

Завдання 1.2.10

Що з зазначеного відрізняє юридичні норми від корпоративних:

- А.** характеризуються формальною визначеністю;
- Б.** забезпечуються застосуванням заходів державного примусу;
- В.** є певними стандартами, зразками, еталонами, моделями, правилами поведінки?

Завдання 1.2.11

Складова частина юридичної норми, що визначає права та обов'язки суб'єктів права, — це:

- А.** диспозиція;
- Б.** гіпотеза;
- В.** санкція.

Завдання 1.2.12

Положення ч. 2 ст. 719 ЦК України — «Договір дарування нерухомої речі укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню» — це:

- А.** диспозиція юридичної норми;
- Б.** гіпотеза юридичної норми;
- В.** санкція юридичної норми.

Завдання 1.2.13

Положення ст. 9 Закону України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р. (із змінами) — «...Умовами прийняття до громадянства України є: 1) визнання і дотримання Конституції України та законів України...» — це:

- А.** диспозиція юридичної норми;
- Б.** гіпотеза юридичної норми;
- В.** санкція юридичної норми.

Завдання 1.2.14

Що з зазначеного не підлягає правовому регулюванню:

- А.** дії психічно хворих людей або дії вчинені в стані фізичного примусу;
- Б.** сфера економічних відносин (відносини власності, розподілу, обміну, оплати праці тощо);
- В.** відносини, пов'язані з охороною (відверненням і припиненням) порушень суспільного порядку;
- Г.** суспільні відносини у сфері освіти та наукової діяльності.

Завдання 1.2.15

Що з зазначеного не підлягає правовому регулюванню:

- А.** найважливіші суспільні відносини, що виникають між людьми та їх об'єднаннями;
- Б.** політичні відносини;
- В.** дружба, любов, особисті почуття, що виникають між людьми;
- Г.** соціально-культурні відносини?

Завдання 1.2.16

Покладання на особу обов'язку активної поведінки (роби тільки так) — це спосіб правового регулювання, що має назву

- А.** дозвіл;
- Б.** зобов'язання;

- В. заборона;
- Г. заохочування.

Завдання 1.2.17

Встановлення у нормах права можливості одержання певних пільг і переваг за здійснення бажаних або корисних для держави й суспільства діянь — це спосіб правового регулювання, що має назву:

- А. дозвіл;
- Б. зобов'язання;
- В. заборона;
- Г. заохочування.

Завдання 1.2.18

За яким типом правового регулювання встановлюються правові статуси та функції посадових осіб, державних службовців, міністрів, прокурорів, суддів, міських голів?:

- А. загальний дозвіл (дозволено все, крім того, що прямо заборонено законом);
- Б. загальна заборона (заборонено все, за винятком того, що прямо дозволено законом)?

Завдання 1.2.19

«Правова регламентація суспільних відносин» і «нормотворча діяльність» — це:

- А. самостійні і не пов'язані між собою поняття;
- Б. «правова регламентація суспільних відносин» є більш широким поняттям ніж «нормотворча діяльність»;
- В. «нормотворча діяльність» є більш широким поняттям ніж «правова регламентація суспільних відносин»;
- Г. тотожні поняття.

Завдання ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 1.1
(до питання: «Види соціального регулювання»).

До кожного поняття підберіть правильне визначення та позначте його порядковий номер. Завдання виконайте в конспекті.

Соціальне регулювання	1	здійснюваний державою за допомогою норм права та інших правових засобів (актів застосування, договорів тощо) владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування та забезпечення соціального компромісу
Нормативне соціальне регулювання	2	вплив на поведінку людей за допомогою актів застосування норм права, тобто індивідуальних рішень, розрахованих на одну конкретну життєву ситуацію, одну особу (наприклад, наказ ректора університету про призначення підвищеної стипендії студенту К.)
Ненормативне (індивідуальне) соціальне регулювання	3	впорядкування поведінки людей за допомогою нормативно-правових актів, розрахованих на їх багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин
Ціннісне соціальне регулювання	4	спосіб впливу на суспільні відносини, при якому поширюються відомості про конкретні випадки соціальної поведінки, які є зразками або для наслідування, або для осуду; тобто за допомогою засобів масової інформації тим або іншим чином надається або позитивне, або негативне значення
Директивне соціальне регулювання	5	упорядкування поведінки людей за допомогою загальних правил поведінки (норм), тобто відомих моделей, критеріїв, еталонів поведінки, що поширюються на всі випадки аналогічного характеру та яким повинні підкорятися всі особи, які потрапили в нормативно регламентовану ситуацію
Інформаційне соціальне регулювання	6	здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення охорони і розвитку
Правове регулювання	7	упорядкування поведінки людей за допомогою разових персональних регулюючих акцій, рішень даного питання, що відносяться тільки до строго визначеного випадку, до конкретних осіб.
Нормативне правове регулювання	8	вплив на суспільні відносини за допомогою наказу, вказівки, директиви, що спрямовані на вирішення якого-небудь важливого завдання, мети, програми; при цьому засоби вирішення завдання або досягнення мети, зазначені в директиві, не мають безпосереднього нормативного значення або не містять вказівки на конкретну поведінку адресатів директиви (наприклад, програма розвитку малого підприємництва)

Закінчення табл.

Індивідуальне правове регулювання	9	визначає поведінку членів суспільства залежно від історично сформованої системи соціальних цінностей, стереотипів поведінки, психологічних установок; формується в культурі суспільства або окремих народів, націй, соціальних прошарків і груп, у професійному середовищі (наприклад, загальнолюдські цінності, колективізм або культ приватної власності та ін.)
-----------------------------------	---	--

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 1.2
(до питання: «Види соціальних норм»).

Заповнити таблицю. До кожного поняття необхідно підібрати правильне визначення та позначити його порядковий номер. Завдання виконати в конспекті.

Юридичні норми	1	правила, що склалися історично та у результаті багаторазового тривалого застосування ввійшли у звичку люде
Політичні норми	2	правила, що регулюють відносини з приводу виробництва і розподілу матеріальних благ
Норми моралі	3	правила, встановлені різними релігіями
Норми культури	4	правила, що регулюють відносини з приводу здійснення політичної влади, управління суспільством
Звичаї (традиції)	5	правила, пов'язані з ставленням людей до порядку оформлення і оцінки предметів матеріальної і духовної культури з позицій краси, зручності, якості
Екологічні норми	6	правила поведінки, що регламентують порядок утворення та функціонування державних і недержавних структур, і т.д.
Релігійні норми	7	правила поведінки, що створюються в суспільних об'єднаннях і регулюють відносини між їх членами
Корпоративні норми	8	правила, що регулюють поведінку людей у невиробничій сфері суспільства, відображають рівень духовного розвитку суспільства
Економічні норми	9	правила поведінки, встановлені і санкціоновані державою

Закінчення табл.

	Організаційні норми	10	правила поведінки, засновані на уявленнях людей про добро і зло, справедливість і несправедливість, честь і безчестя і т.п.
	Естетичні норми	11	правила поведінки за допомогою яких регулюються суспільні відносини з приводу охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 1.3
(до питання: «Види соціальних норм»).

Визначіть, який вид соціальних норм (технічні, юридичні, техніко-юридичні, звичаї, релігійні, моральні, корпоративні) наявний у наведених прикладах. Результат викладіть у конспекті за такою схемою:

1	Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5.04.2001 р. № 2365-III	
2	Статут політичної партії «Громадяни»	
3	Священна книга мусульман Коран	
4	Різдвяні обряди в Україні (влаштування вертепів; приготування 12 різних страв на Свят Вечір, серед яких обов'язково повинна бути кутя; традиція прикрашати стіл дідухом)	
5	Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені Наказом МНС України від 19.10.2004 р. № 126	
6	Правила поведінки під час ожеледиці та на льоду	
7	Настанови «поважай батька і матір», «поважай старших», що склалися в суспільній свідомості	
8	Статут об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Світанок»	
9	Інструкція з експлуатації електронного контрольно-касового апарату	
10	Закон України «Про застосування електронних контрольно-касових апаратів і товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6.06.1996 р. № 227/96-ВР	

11	Заборони «не вбий», «не вкради», що склалися в суспільній свідомості	
12	Інструкція із санітарно-протиепідемічного режиму аптечних закладів, затверджена Наказом МОЗ України від 15.05.2006 р. № 275	
13	Священна книга християнства Біблія	
14	Весільні обряди різних етнографічних районів України	

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 1.4
(до питання: «Структура юридичної норми»).

Визначить, які структурні частини юридичної норми (гіпотеза, диспозиція, санкція) наявні в наведених статтях нормативно-правових актів. Результати викладіть у конспекти за такою схемою:

1	Безквитковий проїзд пасажирів в міському транспорті тягне за собою накладення штрафу в двадцятикратному розмірі від вартості проїзду (ст. 135 Кодексу України про адміністративні правопорушення)	
2	Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підризу її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються (ст. 37 Конституції України)	
3	У заяві про надання державної соціальної допомоги дається згода сім'ї на збір інформації про неї, про її власність, доходи та майно, що необхідна для мети цього Закону (ст. 4 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»)	
4	Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб (ст. 16 Цивільного Кодексу України)	

Закінчення табл.

5	Президентом України може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років (ст. 9 Закону України «Про вибори Президента України»)	
6	Кабінет Міністрів України розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України (ст. 116 Конституції України)	
7	За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: 1) догана; 2) звільнення (ст. 147 Кодексу законів про працю України)	
8	Договір ренти підлягає нотаріальному посвідченню, а договір про передачу нерухомого майна під виплату ренти підлягає також державній реєстрації (ст. 732 Цивільного Кодексу України)	
9	Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38 Конституції України)	
10	Грабіж, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдав значної шкоди потерпілому, — карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років (ч. III ст. 186 КК України)	
11	Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку (ст. 209 Сімейного Кодексу України)	
12	Кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені цим Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями цього Кодексу (ст. 4 Податкового Кодексу України)	

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 1.5
(до питання: «Співвідношення юридичної норми та статті нормативно-правового акта»).

5.1. Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹ підібрати з діючого законодавства нормативні положення, що ілюструють структурні частини юридичної норми (гіпотезу, диспозицію, санкцію).

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>.

5.2. Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України» підібрати з діючого законодавства юридичні норми, пояснити їх структуру, спосіб викладення в статтях нормативно-правових актів.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. *Риндюк В.І.* Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 1.

2. *Федоренко Г.О., Шульженко Ф.П.* Теорія держави і права : підручник [Електронний ресурс]. — К. : КНЕУ, 2011. — 315 с. — Тема 10.

3. *Скакун О.Ф.* Теорія держави і права : підручник / Пер. з рос. — Харків : Консум, 2001. — С. 261—294.

Додаткова література до теми

1. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 264—279, 365—385.

**НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* поняття, зміст, принципи, функції та види нормотворчої діяльності, а також хто є суб'єктами нормотворчої діяльності та що є її результатом, та *вміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

2.1. *Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності.*

2.2. *Поняття нормотворчої діяльності (нормотворчості). Співвідношення понять «нормотворчість», «правотворчість» і «законотворчість». Відмінність нормотворчості від нормоутворення.*

2.3. *Суб'єкти нормотворчої діяльності. Нормотворча компетенція.*

2.4. *Результат нормотворчої діяльності. Форма (джерело) права як спосіб зовнішнього прояву юридичних норм. Види форм права.*

2.5. *Принципи нормотворчості: гуманізм, демократизм, гласність, законність, науковість, системність, техніко-юридична досконалість, професіоналізм.*

2.6. *Функції нормотворчої діяльності.*

2.7. *Систематизація законодавства: поняття, форми, види.*

2.8. *Нормотворчий процес. Стадії нормотворчого процесу.*

2.9. *Види нормотворчої діяльності: за юридичною силою нормативно-правових актів; за суб'єктами нормотворчості; за способом формування норм права.*

2.10. *Планування нормотворчої діяльності, його види.*

2.11. *Правове регулювання нормотворчої діяльності.*

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАЇЬ СТУДЕНТІВ

Варіант 2.1

Завдання 2.1.1

Діяльність, зміст якої становить вироблення та реалізація права державними органами або органами місцевого самоврядування — це:

- А.** правова нормотворча діяльність;
- Б.** правозастосовча діяльність;
- В.** юридична діяльність;
- Г.** установча діяльність.

Завдання 2.1.2

«Зовнішня» форма юридичної діяльності — це:

- А.** регламентований правовий порядок (процес) правотворчості та правозастосування;
- Б.** правові акти (закони, постанови, укази, рішення та ін.).

Завдання 2.1.3

Читання лекції з цивільного права викладачем — це:

- А.** юридична діяльність;
- Б.** викладацька діяльність;
- В.** всі відповіді правильні.

Завдання 2.1.4

Поняття «нормотворчість» і «правотворчість» — це:

- А.** тотожні поняття;
- Б.** поняття «правотворчість» є більш широким, ніж «нормотворчість»;
- В.** поняття «нормотворчість» є більш широким, ніж «правотворчість»;
- Г.** самостійні і не пов'язані між собою поняття.

Завдання 2.1.5

Поняття «нормотворчість» і «нормоутворення» — це:

- А.** тотожні поняття;
- Б.** поняття «нормотворчість» є більш широким, ніж «нормоутворення»;

В. поняття «нормоутворення» є більш широким, ніж «нормотворчість»;

Г. самостійні і не пов'язані між собою поняття.

Завдання 2.1.6

Нормотворчість — це:

А. офіційно оформлений процес діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках) зі встановлення, зміни чи скасування норм права;

Б. неоформлений соціальний процес становлення права, що охоплює різні форми та способи виникнення і буття права, його упорядкування і розвитку.

Завдання 2.1.7

Суб'єктами нормотворчої діяльності є:

А. державні органи влади і посадові особи; органи місцевого самоврядування; громадські організації; підприємства, установи та організації;

Б. громадяни України; державні органи влади і посадові особи; органи місцевого самоврядування;

В. громадяни України; державні органи влади і посадові особи; органи місцевого самоврядування; громадські організації; підприємства, установи та організації.

Завдання 2.1.8

Письмовий документ компетентного органу держави (або уповноваженого нею органу місцевого самоврядування), що містить юридичні норми, — це:

А. правовий звичай;

Б. правовий прецедент;

В. нормативно-правовий договір;

Г. нормативно-правовий акт.

Завдання 2.1.9

Рішення органу держави в конкретній справі, якому надається формальна обов'язковість при вирішенні наступних аналогічних справ, — це:

А. правовий звичай;

Б. правовий прецедент;

В. нормативно-правовий договір;

Г. нормативно-правовий акт.

Завдання 2.1.10

Основоположні засади, керівні ідеї діяльності, пов'язаної з прийняттям, скасуванням або із зміною юридичних норм, — це:

- А.** принципи нормотворчості;
- Б.** функції нормотворчості.

Завдання 2.1.11

Первинне регулювання суспільних відносин, удосконалення законодавства, упорядкування (систематизації) законодавства конкретизація (деталізація) законодавства — це:

- А.** принципи нормотворчості;
- Б.** функції нормотворчості.

Завдання 2.1.12

Діяльність державного апарату, змістом якої є системне упорядкування і розвиток положень чинних нормативно-правових актів з метою підвищення ефективності законодавства, — це:

- А.** консолідація;
- Б.** кодифікація;
- В.** інкорпорація;
- Г.** систематизація.

Завдання 2.1.13

Вироблення нового єдиного, систематизованого нормативно-правового акта на основі нормативно-правових актів з одного й того самого питання — це:

- А.** консолідація;
- Б.** кодифікація;
- В.** інкорпорація;
- Г.** систематизація.

Завдання 2.1.14

Офіційно встановлений порядок (процедура) проходження проектів нормативно-правових актів у нормотворчому органі — це:

- А.** нормотворчий процес у «широкому» розумінні;
- Б.** нормотворчий процес у «вузькому» розумінні.

Завдання 2.1.15

Які види нормотворчості розрізняють залежно від юридичної сили нормативно-правових актів, що приймаються:

А. безпосередня нормотворчість народу (громадянського суспільства), нормотворчість держави (державних органів і посадових осіб), органів місцевого самоврядування та недержавних об'єднань;

Б. законодавча та підзаконна нормотворчість?

Завдання 2.1.16

Нормотворчість, що полягає у попередньому дозволі одного суб'єкта нормотворчості іншому видавати нормативно-правові акти з регулювання відносин, що входять до предмета відання першого, — це:

А. делегована нормотворчість;

Б. спільна нормотворчість.

Завдання 2.1.17

Планування нормотворчої діяльності — це:

А. перегляд нормативно-правових актів з метою оцінки їх правової ефективності на відповідному етапі розвитку суспільних відносин;

Б. визначення проектів нормативно-правових актів та інших нормотворчих робіт, що підлягають розробці та здійсненню в найближчому та віддаленому майбутньому.

Варіант 2.2

Завдання 2.2.1

Діяльність, зміст якої становить підготовка та прийняття нормативно-правових актів державними органами або органами місцевого самоврядування, — це:

А. юридична діяльність;

Б. правова діяльність;

В. організаційна діяльність;

Г. правова нормотворча діяльність.

Завдання 2.2.2

«Внутрішня» форма юридичної діяльності — це:

А. регламентований правовий порядок (процес) правотворчості та правозастосування;

Б. правові акти (закони, постанови, укази тощо).

Завдання 2.2.3

Підготовка та видання Указу Президента України, згідно якого створюється Міністерство культури і туризму України та затверджується Положення про Міністерство, — це:

- А.** установча діяльність;
- Б.** юридична діяльність;
- В.** всі відповіді правильні.

Завдання 2.2.4

Поняття «правова нормотворчість» і «законотворчість» — це:

- А.** тотожні поняття;
- Б.** поняття «правова нормотворчість» є більш широким, ніж «законотворчість»;
- В.** поняття «законотворчість» є більш широким, ніж «правова нормотворчість»;
- Г.** самостійні і не пов'язані між собою поняття.

Завдання 2.2.5

Діяльність, що включає усі форми і засоби виникнення, розвитку та зміни права — це:

- А.** нормотворчість;
- Б.** нормоутворення;
- В.** законотворчість;
- Г.** правотворчість.

Завдання 2.2.6

Нормоутворення — це:

- А.** офіційно оформлений процес діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках) зі встановлення, зміни чи скасування норм права;
- Б.** неоформлений соціальний процес становлення права, що охоплює різні форми та способи виникнення і буття права, його упорядкування і розвитку.

Завдання 2.2.7

Закріплена нормативно-правовими актами сукупність прав і обов'язків (повноважень) суб'єкта у сфері нормотворчості — це:

- А.** правовий статус суб'єкта;
- Б.** нормотворча компетенція суб'єкта;
- В.** конституційний статус суб'єкта.

Завдання 2.2.8

Двостороння або багатостороння угода, що містить юридичні норми, — це:

- А.** правовий звичай;
- Б.** правовий прецедент;
- В.** нормативно-правовий договір;
- Г.** нормативно-правовий акт.

Завдання 2.2.9

Санкціоноване (забезпечуване) державою звичаєве правило поведінки загального характеру — це:

- А.** правовий звичай;
- Б.** правовий прецедент;
- В.** нормативно-правовий договір;
- Г.** нормативно-правовий акт.

Завдання 2.2.10

Напрямки діяльності, пов'язаної зі встановленням, зміною або скасуванням юридичних норм, створенням і розвитком законодавства, — це:

- А.** принципи нормотворчості;
- Б.** функції нормотворчості.

Завдання 2.2.11

Гуманізм, демократизм, гласність, законність, науковість, системність, техніко-юридична досконалість і професіоналізм — це:

- А.** принципи нормотворчості;
- Б.** функції нормотворчості.

Завдання 2.2.12

Об'єднання нормативно-правових актів у хронологічному, алфавітному або тематичному порядку в різного роду збірники — це:

- А.** консолідація;
- Б.** кодифікація;
- В.** інкорпорація;
- Г.** систематизація.

Завдання 2.2.13

Об'єднання кількох однакових за предметом правового регулювання і юридичною силою нормативно-правових актів в один укрупнений акт без зміни їх змісту — це:

- А.** консолідація;
- Б.** кодифікація;
- В.** інкорпорація;
- Г.** систематизація.

Завдання 2.2.14

Діяльність з підготовки, обговорення, прийняття та опублікування нормативно-правового акта, в якій бере участь як сам нормотворчий орган, так і різні підготовчі та допоміжні органи, громадські організації і громадяни, — це:

- А.** нормотворчий процес у «широкому» розумінні;
- Б.** нормотворчий процес у «вузькому» розумінні.

Завдання 2.2.15

Які види нормотворчості розрізняють залежно від суб'єктів нормотворення:

А. безпосередня нормотворчість народу (громадянського суспільства), нормотворчість держави (державних органів і посадових осіб), органів місцевого самоврядування та недержавних об'єднань;

- Б.** законодавча та підзаконна нормотворчість?

Завдання 2.2.16

Прийняття нормативно-правового акта або укладення нормативно-правової угоди декількома суб'єктами нормотворчості — це:

- А.** делегована нормотворчість;
- Б.** спільна нормотворчість.

Завдання 2.2.17

Прийняття Верховною Радою України Постанови «Про Перспективний план законодавчих робіт Верховної Ради України п'ятого скликання» від 30.11.2006 р. № 397-V — це:

А. визначення необхідності в нормативно-правовому регулюванні;

- Б.** планування нормотворчої діяльності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.1 (до питання: «Юридична діяльність»).

У юридичній літературі поняття «юридична діяльність» не має однозначного визначення:

1) юридична діяльність — це різновид соціальної діяльності, форма інтелектуально-вольової активності людини в межах і на виконання норм права¹;

2) юридична діяльність — це вид соціальної діяльності, якою займаються юристи з використанням юридичних знань, засобів, дотримуючись у передбачених законом випадках юридичної форми, з метою вирішення різних юридичних проблем²;

3) юридична діяльність — це об'єктивована в офіційних актах, опосередкована правом, інтелектуально-вольова, управлінська, виробничо-трудова діяльність компетентних установ і організацій, що здійснюється у певних процедурно-процесуальних формах за допомогою спеціальних юридичних дій та операцій, способів і засобів, спрямована на вирішення суспільних завдань і функцій і задоволення тим самим публічних і приватних інтересів³;

4) юридична діяльність — це специфічний вид соціальної діяльності, змістом якої є реалізація державним апаратом законодавчої, адміністративної і правоохоронної функцій⁴.

Проаналізуйте наведені дефініції. Хто є суб'єктами юридичної діяльності у кожному з цих визначень? Чи є юридичною діяльністю відповідно до кожного з наведених визначень такі види діяльності: 1) подання особою позову до суду; 2) посвідчення приватним нотаріусом договору дарування нерухомого майна; 3) підготовка та укладання юридичним відділом підприємства договору з іншим підприємством; 4) діяльність, пов'язана з підготовкою і прийняттям законодавчого акта Верховною Радою України;

¹ Юридична енциклопедія / Гол. редколегії Ю.С. Шемшученко. — К.: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. — Т.6. — С. 469.

² Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — С. 519.

³ Карташов В.Н. Юридическая деятельность: проблемы теории и методологии: Автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01 / ВНИИ советского государства и законодательства. — М., 1990. — С. 8.

⁴ Ющик О.І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. — К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. — С. 20.

5) підготовка та прийняття змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми». На вашу думку, до яких з наведених видів діяльності слід застосовувати поняття «правова діяльність», «правова активність».

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.2
(до питання: «Співвідношення понять “нормотворчість” та “правотворчість”»).

Традиційно склалося, що у юридичній літературі поняття «нормотворчість» і «правотворчість» використовуються як синоніми та означають діяльність, пов'язану з виробленням юридичних норм. Водночас, окремі автори вказують на те, що ці поняття не є тотожними. Проаналізуйте наведені твердження.

1. У суспільстві існують різні норми, з яких лише певну частину становлять юридичні норми. Нормотворчість (у значенні творення норм) є поняттям більш загальним порівняно з правотворчістю (у значенні творення норм права або юридичних норм)¹.

2. Термін «правотворчість» використовується для позначення загального процесу прийняття правових актів незалежно від їх виду, а «нормотворчість» — для видання лише нормативно-правових актів².

Яке з наведених тверджень, на вашу думку, більш логічно обґрунтовує відмінність між поняттями «нормотворчість» і «правотворчість»? На чому ґрунтується ваша думка?

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.3.
(до питання: «Визначення поняття “нормотворчість”»).

Традиційно використовуючи поняття «нормотворчість» і «правотворчість» як синоніми, у юридичній літературі пропонується два різні підходи до визначення цього поняття. У першому випадку нормотворчість розглядається як діяльність, спрямована на підготовку і видання юридичних норм, у другому випадку — як діяльність, спрямована на підготовку і видання нормативно-

¹ Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу : монографія. — К. : Парламентське вид-во, 2004. — С. 69—70.

² Москалькова Т.Н., Черников В.В. Нормотворчество : научно-практическое пособие. — М. : Проспект, 2011. — С. 69—70.

правових актів. Що є результатом нормотворчості у кожному з наведених визначень? Чи є наведені визначення вірними для всіх правових систем (романо-германської, англо-саксонської та традиційно-релігійної)? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.4
(до питання: «суб'єкти нормотворчості»).

У юридичній науці поняття «суб'єкт нормотворчості» має неоднозначне тлумачення:

1) *Суб'єкт нормотворчої діяльності* — фізична або юридична особа, яка бере участь в нормотворчій діяльності¹.

2) *Суб'єктами нормотворчості* є органи державної влади та посадові особи, яким надано повноваження приймати (видавати) нормативні акти, а рівно надано право виступати з офіційною нормотворчою ініціативою. *Учасниками нормотворчого процесу* є інші органи, організації та посадові особи. Це ті суб'єкти права, які розробляють проекти нормативних актів, обговорюють і узгоджують їх, дають експертні висновки і т.д.².

Поясніть, у чому полягає суттєва різниця між цими визначеннями. Проаналізуйте наведену нижче ст. 3 проекту Закону України «Про нормативно-правові акти» (№ 7409 від 01.12.2010 р.). Який підхід до розуміння поняття «суб'єкт нормотворчості» використано в даному законопроекті?

Стаття 3. Суб'єкти нормотворення

Відповідно до Конституції та законів України суб'єктами нормотворення є: 1) громадяни України; 2) Верховна Рада України; 3) Президент України; 4) Кабінет Міністрів України; 5) міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи; 6) інші органи державної влади, яким відповідно до законодавства надано повноваження суб'єктів нормотворення; 7) Верховна Рада Автономної Республіки Крим; 8) Рада міністрів Автономної Республіки Крим; 9) міністерства та інші республіканські органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим; 10) голови місцевих державних адміністрацій; 11) територіальні громади; 12) органи місцевого самоврядування.

¹ Закон Республіки Білорусь «Про нормативні правові акти Республіки Білорусь» від 10.01.2000 р. № 361-З.

² Москалькова Т.Н., Черников В.В. Нормотворчество : научно-практическое пособие. — М : Проспект, 2011. — С. 51—52.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.5
(до питання: «Джерела (форми) права»).

Прочитайте наведені нижче твердження. Знайдіть в кожному твердженні помилку та виправте її. Поясніть своє рішення.

1. Нормативно-правовий акт і нормативно-правовий договір є джерелами права в романо-германській правовій сім'ї. Зокрема, в Україні провідною формою об'єктивного позитивного права є нормативно-правовий договір. Широке застосування має нормативно-правовий акт.

2. Судовий прецедент є провідною формою об'єктивного юридичного права в англо-американській правовій сім'ї. У країнах романо-германської правової сім'ї судова практика, як правило, не виходить за межі тлумачення закону і судовий прецедент офіційно не визнається формою права. Однак, за умов зближення англо-американської і романо-германської правових сімей, прецедент фактично перетворюється на джерело права в цих країнах. В Україні постанови Пленуму Верховного Суду України та рішення Конституційного Суду України є не офіційними актами тлумачення, а судовими прецедентами, що містять певні норми права.

3. Правовий звичай є однією з домінуючих форм права в романо-германській правовій сім'ї. В Україні правовий звичай не є джерелом права.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.6
(до питання: «Принципи нормотворчості»).

Принципи нормотворчості стають ефективним регулятором для суб'єктів нормотворчості лише тоді, коли вони отримують достатнє юридичне закріплення. Прочитайте наведену нижче ст. 15 проекту Закону України «Про закони і законодавчу діяльність» (Проект від 03.11.1997 р. внесений народним депутатом України Стретовичем В.М.), що визначає принципи законодавчої діяльності.

Стаття 15. Принципи законодавчої діяльності

Основними принципами законодавчої діяльності є:

— визнання людини найвищою соціальною цінністю, визначальна роль прав і свобод людини і громадянина та їх гарантування державою;

- демократизм та соціальна спрямованість законодавчої діяльності, гласність, врахування громадської думки;
- верховенство права, конституційність і законність законодавчої діяльності та законів;
- системність, прогнозованість і наукова обґрунтованість законодавчих рішень;
- плановість законодавчої діяльності.

Яким чином, на вашу думку, ці принципи мають бути реалізовані в практиці нормотворчості? Проаналізуйте розділ IV «Верховна Рада України» Конституції України та розділ IV «Законодавча процедура» Закону України Про Регламент Верховної Ради України № 1861-VI від 10.02.2010 р. Чи відображені ці принципи законодавчої діяльності в названих актах? Якщо так, то в яких саме нормативних положеннях даних актів?

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.7 (до питання: «*Форми систематизації законодавства*»).

У юридичній науці немає однозначного уявлення про те, що саме слід включати у поняття систематизації законодавства. Проаналізуйте наведені твердження.

1. Зазвичай у поняття систематизації законодавства включають чотири самостійні форми правової діяльності: 1) збирання державними органами, підприємствами, установами і організаціями чинних нормативних актів, їх оброблення і розміщення за певною системою, зберігання, а також видання довідок для зацікавлених органів, установ, окремих осіб за їх запитаннями (облік нормативних актів); 2) підготовка і видання різного роду зібрань і збірників нормативних актів (інкорпорація законодавства); 3) підготовка і прийняття укрупнених актів на базі об'єднання норм розрізаних актів, виданих з одного питання (консолідація законодавства); 4) підготовка і прийняття нових кодифікованих актів, у яких зібрані як старі норми, що виправдали себе, так і нові нормативні приписи (кодифікація законодавства)¹.

2. Розглядати інкорпорацію, консолідацію та кодифікацію як форми «систематизації законодавства» в одному логічному ряду є помилковим традиційним уявленням. Інкорпорація (видання збірників, зібрань законодавства тощо) обмежується лише класифікаційними процедурами обробки інформації про законодавство, його

¹ Теорія держави і права : Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — С. 402—403.

класифікаційним аналізом, і не виходить на рівень системного аналізу та системної обробки (систематизації) нормативного матеріалу. Інкорпорацію можна розглядати як одну з передумов систематизації законодавства, підготовчий допоміжний етап її здійснення¹.

Яке з наведених тверджень на вашу думку, є більш логічним? Чи доцільно розглядати облік нормативних актів як форму систематизації законодавства? У чому суттєва відмінність інкорпорації від консолідації та кодифікації? Хто може бути суб'єктами систематизації законодавства у кожній з її форм? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 2.8
(до питання: «Стадії нормотворчого процесу»).

Прочитайте розділ IV «Законодавча процедура» Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI і визначте стадії законодавчого процесу.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К.: КНЕУ, 2009. — 162 с., Тема 2.

2. Федоренко Г.О., Шульженко Ф.П. Теорія держави і права: Підручник [Електронний ресурс]. — К.: КНЕУ, 2011. — 315 с. — Тема 11, 12, 13.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. — Харків : Консум, 2001. — С. 294—312, 257—261.

Додаткова література до теми

1. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — С. 334—360, 401—415.

2. Ковальський В.С., Козінцев І.П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — С. 13—21, 71—97, 160—169.

3. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик, Л.М. Горбунова, М.О. Теплюк, Л.В. Гульченко, В.І. Риндюк; за заг. ред. О.І. Ющика. — К. : Парламентське вид-во, 2007. — С. 59—97.

¹ Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / за заг. ред. О.І. Ющика. — К. : Парламентське вид-во, 2007. — С. 71.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ
ЯК ОСНОВНА ФОРМА (ДЖЕРЕЛО) ПРАВА**

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* поняття та особливості нормативно-правового акта в якому одержують своє офіційне закріплення та оформлення юридичні норми, а також *уміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

3.1. Поняття та ознаки нормативно-правових актів.

3.2. Система та види нормативно-правових актів. Закони та підзаконні нормативно-правові акти.

3.3. Види законів за їх значенням і місцем у системі законодавства.

3.4. Види підзаконних нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворчості.

3.5. Чинність і дія нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 3.1

Завдання 3.1.1

Нормативно-правовий акт — це:

А. документ, який містить роз'яснення змісту і порядку застосування юридичної норми, що сформульоване уповноваженим органом у рамках його компетенції, і має обов'язкову силу для всіх, хто застосовує норму, що роз'яснюються;

Б. документ компетентного органу, який приймається в результаті розгляду конкретної справи на основі юридичних норм;

В. документ, прийнятий уповноваженими на це суб'єктами у визначеній формі та за встановленою процедурою, і такий, що містить юридичні норми.

Завдання 3.1.2

Що з наведеного не є ознакою нормативно-правового акта:

А. приймається компетентним органом держави у межах його повноважень;

Б. діє лише по відношенню до конкретно встановлених осіб, фактів, дій;

В. приймається згідно з визначеною процедурою;

Г. має формально визначений характер, тобто є письмовим документом, що має певну форму та реквізити?

Завдання 3.1.3

Юридична сила нормативно-правового акта залежить від:

А. часу його видання;

Б. територіальної юрисдикції суб'єкта правотворчості;

В. компетенції суб'єкта правотворчості, виду суспільних відносин, що регулюються, та виду нормативно-правового акта;

Г. його назви.

Завдання 3.1.4

Види нормативно-правових актів за суб'єктами прийняття:

А. загальнообов'язкові, спеціальні та локальні;

Б. конституції, закони, кодекси, укази, постанови, рішення, розпорядження, накази та ін.;

В. акти народу, державних органів і організацій, недержавних органів і організацій;

Г. цивільні, кримінальні, адміністративні, кримінально-процесуальні, адміністративно-процесуальні та ін.

Завдання 3.1.5

Види нормативно-правових актів за сферою дії:

А. конституції, закони, кодекси, укази, постанови, рішення, розпорядження, накази та ін.;

Б. цивільні, кримінальні, адміністративні, кримінально-процесуальні, адміністративно-процесуальні та ін.;

В. закони та підзаконні нормативно-правові акти;

Г. загальнообов'язкові, спеціальні та локальні.

Завдання 3.1.6

Що із зазначеного не є ознакою конституційного закону:

- А.** має вищу юридичну силу, ніж інші законодавчі акти;
- Б.** має особливу процедуру прийняття;
- В.** приймається особливим суб'єктом нормотворчості на відміну від інших законодавчих актів;
- Г.** має особливий предмет регулювання — закріплення основ суспільного, політичного, економічного життя суспільства, прав і свободи громадян?

Завдання 3.1.7

Відповідно до ст. 91 Конституції України Верховна Рада України приймає:

- А.** закони, постанови і рішення;
- Б.** закони, постанови і розпорядження;
- В.** закони, постанови і укази;
- Г.** закони, постанови та інші акти.

Завдання 3.1.8

Відповідно до ст. 117 Конституції України Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає:

- А.** постанови і рішення;
- Б.** укази і розпорядження;
- В.** постанови і розпорядження;
- Г.** укази і рішення.

Завдання 3.1.9

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р. № 586 голова місцевої державної адміністрації та керівники структурних підрозділів місцевої державної адміністрації видають:

- А.** розпорядження і рішення;
- Б.** розпорядження і накази;
- В.** укази і постанови;
- Г.** постанови і інструкції.

Завдання 3.1.10

Поняття «чинність нормативно-правового акта» і «дія нормативно-правового акта» є:

- А.** тотожними поняттями;
- Б.** чинність нормативно-правового акта становить юридичну передумову його дії;

В. дія нормативно-правового акта становить юридичну передумову його чинності;

Г. різні і не пов'язані між собою поняття.

Завдання 3.1.11

Фактичний вплив нормативно-правового акта на суспільні відносини, тобто процес виникнення, зміни та припинення правовідносин, які передбачаються даним актом, — це:

А. дія нормативно-правового акта;

Б. чинність нормативно-правового акта.

Завдання 3.1.12

За загальним правилом нормативно-правові акти Президента України набирають чинності (п. 4 Указу Президента України від 10.06.1997 р. № 503/97):

А. з моменту їх прийняття;

Б. з дня їх офіційного оприлюднення;

В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;

Г. з моменту їх державної реєстрації;

Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.1.13

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, які визначають права і обов'язки громадян, набирають чинності (п. 5 Указу Президента України від 10.06.1997 р. № 503/97):

А. з моменту їх прийняття;

Б. з дня їх офіційного оприлюднення;

В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;

Г. з моменту їх державної реєстрації;

Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.1.14

За загальним правилом нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій набирають чинності (п. 5 ст. 41. Закону України від 9.04.1999 р. № 586-XIV):

А. з моменту їх прийняття;

Б. з дня їх офіційного оприлюднення;

В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;

Г. з моменту їх державної реєстрації;

Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.1.15

Нормативно-правовий акт поширює свою дію на правовідносини, які виникли після набрання ним чинності, а також на ті, що виникли до набрання ним чинності, але продовжують існувати після набрання ним чинності, тобто триваючі «старі» правовідносини (тільки з моменту набрання ним чинності), — це:

- А.** пряма дія нормативно-правового акта у часі;
- Б.** зворотна дія нормативно-правового акта у часі;
- В.** переживаюча дія нормативно-правового акта у часі.

Завдання 3.1.16

Положення ч. 2 ст. 5 Цивільного кодексу України про те, що акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи, вказує на умови:

- А.** прямої дії акта цивільного законодавства у часі;
- Б.** зворотної дії акта цивільного законодавства у часі;
- В.** переживаючої дії акта цивільного законодавства у часі.

Завдання 3.1.17

Нормативно-правовий акт поширює свою дію на правовідносини, які виникли після набрання ним чинності, а на відносини, які виникли до набрання ним чинності і продовжують існувати, поширюється дія попереднього нормативно-правового акта — це:

- А.** пряма дія нормативно-правового акта у часі;
- Б.** зворотна дія нормативно-правового акта у часі;
- В.** переживаюча дія нормативно-правового акта у часі.

Завдання 3.1.18

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 9.02.1999 р. № 1-рп/99 положення ч. 1 ст. 58 Конституції України про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи стосується:

- А.** фізичних і юридичних осіб;
- Б.** тільки фізичних осіб;
- В.** тільки юридичних осіб.

Завдання 3.1.19

Положення ч. 1 ст. 7 Кримінального кодексу України про те, що громадяни України та особи без громадянства, що постійно

проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вказує на:

- А.** територіальну дію Кримінального кодексу України;
- Б.** екстериторіальну дію Кримінального кодексу України.

Завдання 3.1.20

На порядок дії нормативно-правового акта за колом осіб поширюється загальне правило: закон діє стосовно всіх осіб, які перебувають на території його дії і є суб'єктами відносин, на які він розрахований. Хто з нижченазваних осіб не відноситься до кола «всіх осіб»:

- А.** громадяни держави та особи без громадянства (апатриди);
- Б.** іноземці та особи з подвійним громадянством (біпатриди);
- В.** глави держав і урядів, співробітники дипломатичних і консульських представництв;
- Г.** усі внутрішньодержавні, спільні, іноземні, міжнародні організації, які не користуються правом екстериторіальності?

Варіант 3.2

Завдання 3.2.1

Поняття «нормативно-правовий акт» і «правовий акт» є:

- А.** тотожними поняттями;
- Б.** поняття «правовий акт» ширше, ніж поняття «нормативно-правовий акт»;
- В.** поняття «нормативно-правовий акт» ширше, ніж поняття «правовий акт».

Завдання 3.2.2

Що з наведеного не є ознакою нормативно-правового акта:

- А.** містить роз'яснення змісту і порядку застосування юридичної норми;
- Б.** має юридичну силу, що відображає його співвідношення з іншими нормативно-правовими актами;
- В.** має державно-владний характер, тобто обов'язковий для виконання та забезпечений державним примусом;
- Г.** розрахований на невизначений час і багаторазовість реалізації?

Завдання 3.2.3

Нормативно-правовий акт, що має найвищу юридичну силу — це:

- А.** постанови Кабінету Міністрів України;
- Б.** закони України;
- В.** Конституція України;
- Г.** укази Президента України.

Завдання 3.2.4

Види нормативно-правових актів за зовнішньою формою:

- А.** загальнообов'язкові, спеціальні та локальні;
- Б.** конституції, закони, кодекси, укази, постанови, рішення, розпорядження, накази та ін.;
- В.** акти народу, державних органів і організацій, недержавних органів і організацій;
- Г.** цивільні, кримінальні, адміністративні, кримінально-процесуальні, адміністративно-процесуальні та ін.

Завдання 3.2.5

Види нормативно-правових актів за часом дії:

- А.** загальнообов'язкові, спеціальні та локальні;
- Б.** закони та підзаконні нормативно-правові акти;
- В.** невизначно-строкові (постійні) та визначно-строкові (тимчасові);
- Г.** конституції, закони, кодекси, укази, постанови, рішення, розпорядження, накази та ін.

Завдання 3.2.6

Кодекси, як законодавчі акти мають:

- А.** вищу юридичну силу, ніж інші законодавчі акти;
- Б.** нижчу юридичну силу, ніж інші законодавчі акти;
- В.** однакову юридичну силу з іншими законодавчими актами;
- Г.** однакову юридичну силу з конституційними законами.

Завдання 3.2.7

Відповідно до ст. 106 Конституції України Президент України як глава держави на основі та на виконання Конституції і законів України видає:

- А.** постанови;
- Б.** укази і розпорядження;

- В. постанови і розпорядження;
- Г. укази і рішення.

Завдання 3.2.8

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади у межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видають:

- А. постанови;
- Б. накази;
- В. розпорядження;
- Г. рішення.

Завдання 3.2.9

Відповідно до ст. 144 Конституції України органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають:

- А. постанови;
- Б. накази;
- В. розпорядження;
- Г. рішення.

Завдання 3.2.10

Властивість нормативно-правового акта бути дієвим завдяки наявності у нього юридичної сили, тобто присутність нормативно-правового акта у «правовому полі» — це:

- А. дія нормативно-правового акта;
- Б. чинність нормативно-правового акта.

Завдання 3.2.11

Нормативно-правові акти Верховної Ради України набирають чинності (п. 4 Указу Президента України від 10.06.1997 р. № 503/97):

- А. з моменту їх прийняття;
- Б. з дня їх офіційного оприлюднення;
- В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;
- Г. з моменту їх державної реєстрації;
- Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.2.12

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України набирають чинності (п. 5 Указу Президента України від 10.06.1997 р. № 503/97):

- А. з моменту їх прийняття;
- Б. з дня їх офіційного оприлюднення;
- В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;
- Г. з моменту їх державної реєстрації;
- Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.2.13

Нормативно-правові акти міністерств та інших органів виконавчої влади набирають чинності (п. 3 Указу Президента України від 3.10.1992 р. № 493/92):

- А. з моменту їх прийняття;
- Б. з дня їх офіційного оприлюднення;
- В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;
- Г. з моменту їх державної реєстрації;
- Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.2.14

Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування набирають чинності (п. 5 ст. 59 Закону України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР):

- А. з моменту їх прийняття;
- Б. з дня їх офіційного оприлюднення;
- В. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення;
- Г. з моменту їх державної реєстрації;
- Д. через 10 днів після їх державної реєстрації.

Завдання 3.2.15

Положення ч. 1, 3 ст. 5 Цивільного кодексу України:

«1. Акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності.

3. Якщо цивільні відносини виникли раніше і регулювалися актом цивільного законодавства, який втратив чинність, новий акт цивільного законодавства застосовується до прав та обов'язків, що виникли з моменту набрання ним чинності» вказує на:

- А. пряму дію актів цивільного законодавства у часі;
- Б. зворотну дію актів цивільного законодавства у часі;
- В. переживаючу дію актів цивільного законодавства у часі.

Завдання 3.2.16

Нормативно-правовий акт поширює свою дію на правовідносини, які виникли до набрання ним чинності, але з моменту виникнення цих відносин, тобто можливий перегляд попередніх рішень вже за новим нормативно-правовим актом — це:

- А.** пряма дія нормативно-правового акта у часі;
- Б.** зворотна дія нормативно-правового акта у часі;
- В.** переживаюча дія нормативно-правового акта у часі.

Завдання 3.2.17

Положення п. 9 Прикінцевих і перехідних положень Кодексу адміністративного судочинства України про те, що неоскаржені судові рішення, ухвалені в першій інстанції до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, набувають законної сили в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України 1963 року (з наступними змінами) або Господарським процесуальним кодексом України 1991 року (з наступними змінами), вказує на:

- А.** пряму дію нормативно-правових актів у часі;
- Б.** зворотню дію нормативно-правових актів у часі;
- В.** переживаючу дію нормативно-правових актів у часі.

Завдання 3.2.18

Що з наведеного не включається до поняття «територія держави»:

А. військові і торговельні судна у відкритому морі; повітряні кораблі, що знаходяться в польоті за межами України; космічні об'єкти під прапором і гербом держави;

Б. підводні кабелі і нафтові морські вишки; трубопроводи;

В. території суб'єктів господарської діяльності, які мають постійне місцезнаходження за кордоном;

Г. суходольний простір; водний простір (внутрішні води усередині державних меж і територіальні води в межах 12 морських миль); повітряний простір над державними межами (на висоті до 35 кілометрів); надра;

Д. території дипломатичних представництв і консульств за кордоном?

Завдання 3.2.19

Положення ч. 3 ст. 136 Конституції України про те, що Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повно-

важень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим, вказує на:

А. територіальну дію правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

Б. екстериторіальну дію правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Завдання 3.2.20

На порядок дії нормативно-правового акта за колом осіб поширюється загальне правило: закон діє стосовно всіх осіб, які перебувають на території його дії і є суб'єктами відносин, на які він розрахований. Хто з названих осіб не відноситься до кола «всіх осіб»:

А. окремі категорії іноземних громадян (зокрема, члени екіпажів військових кораблів, військовослужбовці військових частин);

Б. усі внутрішньодержавні, спільні, іноземні, міжнародні організації, які не користуються правом екстериторіальності;

В. громадяни держави та особи без громадянства (апатриди);

Г. іноземці та особи з подвійним громадянством (біпатриди)?

Завдання

ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 3.1
(до питання: «Юридична сила та ієрархія нормативно-правових актів»).

Складіть дві таблиці. Таблиця 1 має відображати ієрархію нормативно-правових актів України за чинним законодавством. Таблицю 2 складіть на основі ст.ст. 7, 8 проекту Закону України «Про нормативно-правові акти» (№ 7409 від 01.12.2010 р.). Порівняйте ці дві таблиці. Чи є відмінності між ієрархією нормативно-правових актів України, яка існує та ієрархією нормативно-правових актів, запропонованою в законопроекті?

Стаття 7. Юридична сила та ієрархія нормативно-правових актів

1. В Україні встановлюється така ієрархія нормативно-правових актів:

1) Конституція України в системі нормативно-правових актів України має найвищу юридичну силу;

2) закони приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати Конституції та чинним міжнародним договорам України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

3) постанови Верховної Ради України, укази Президента України приймаються (видаються) на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 4—12 цієї статті;

4) постанови Кабінету Міністрів України приймаються на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України та постанов Верховної Ради України і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 5—12 цієї статті;

5) накази, розпорядження, постанови, рішення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та інших органів державної влади приймаються (видаються) на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 6—12 цієї статті;

6) постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим приймаються на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України і мають на території Автономної Республіки Крим вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 7—8, 10 цієї статті;

7) накази міністерств та інших республіканських органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим приймаються (видаються) на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим і мають на території Автономної Республіки Крим вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пункті 10 цієї статті;

8) накази територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади видаються на основі та на

виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пункті 10 цієї статті;

9) розпорядження голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій приймаються (видаються) на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пункті 10 цієї статті;

10) розпорядження голів районних державних адміністрацій приймаються (видаються) на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

11) рішення місцевих референдумів нормативного характеру приймаються на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України і мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пункті 12 цієї статті;

12) рішення місцевих рад нормативного характеру приймаються на основі та на виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України і мають вищу юридичну силу, ніж акти їх виконавчих органів або відповідно розпорядження сільського, селищного, міського голови або голови районної у місті, районної, обласної ради.

Стаття 8. Юридична сила міжнародних договорів України

1. Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 2—12 статті 7 цього Закону.

2. Міжнародні договори України, затвердження чи прийняття яких або приєднання до яких відбулося у формі указу Президента України, мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 3—12 статті 7 цього Закону.

3. Міжнародні договори України, що укладаються від імені Уряду України, затвердження чи прийняття яких або приєднання до яких відбулося у формі указу Президента України, мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 3—12 статті 7 цього Закону.

4. Міжнародні договори України, що укладаються від імені Уряду України, затвердження чи прийняття яких або приєднання до яких відбулося у формі постанови Кабінету Міністрів України, мають вищу юридичну силу, ніж постанови Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 5—12 статті 7 цього Закону.

5. Міжвідомчі міжнародні договори, що укладаються від імені міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, затвердження яких відбулося у формі постанови Кабінету Міністрів України, мають вищу юридичну силу, ніж постанови Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 5—12 статті 7 цього Закону.

6. Міжвідомчі міжнародні договори, що укладаються від імені міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, прийняття яких чи приєднання до яких відбулося у формі нормативно-правового акта цих органів, мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 5—12 статті 7 цього Закону.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 3.2
(до питання: «Закони та підзаконні нормативно-правові акти»).

Визначіть, які з наведених ознак відносяться до законів, а які до підзаконних нормативно-правових актів. Результат викладіть у конспекті у вигляді таблиці, що складатиметься з двох колонок: колонка № 1 — ознаки законів; колонка № 2 — ознаки підзаконних нормативно-правових актів.

1	мають вищу юридичну силу
2	регулюють найбільш значущі, найважливіші суспільні відносини
3	приймаються органами або посадовими особами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в межах їх компетенції

4	приймаються за особливою, чітко регламентованою процедурою
5	можуть прийматися як колегіальним органом, так і індивідуально уповноваженими посадовими особами
6	мають меншу юридичну силу
7	регулюють другорядні суспільні відносини, що потребують правового регулювання
8	є актами вищого представницького органу влади або громадянського суспільства (безпосередньо народу)
9	приймаються в менш суворому і деталізованому порядку

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 3.3
(до питання: «Види законодавчих актів»).

До кожного поняття підібрати правильне визначення та позначте його порядковий номер. Результат викладіть у конспекті.

	Кодекс	1	основний закон, що регламентує основи суспільного, політичного, економічного життя суспільства, права і свободи громадян
	Забезпечуючий (оперативний) закон	2	законодавчий акт, що регламентує певну і обмежену сферу суспільного життя відповідно до конституції та приймається парламентом у звичайному порядку (простою більшістю голосів)
	Конституційний закон	3	законодавчий акт, в якому об'єднуються і систематизуються юридичні норми, що регламентують певну сферу суспільних відносин
	Конституція	4	законодавчий акт, яким вводиться в дію окремий закон, ратифікується міжнародний договір та ін. (закон, що містить норми про норми)
	Звичайний закон	5	закон, що вносить зміни до Конституції

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 3.4
(до питання: «Чинність та дія нормативно-правових актів»).

У законодавстві України та юридичній літературі терміни «чинність» і «дія» нормативно-правових актів переважно вико-

ристовують як синоніми. Однак, існує й інша, логічно обгрунтована наукова позиція, відповідно до якої ці поняття слід розрізняти¹. Такий підхід використано в наведеній нижче ст. 61 проекту Закону України «Про нормативно-правові акти» (№ 7409 від 01.12.2010 р.).

Стаття 61. Дія нормативно-правового акта у часі

1. Дія нормативно-правового акта починається з моменту набрання ним чинності і закінчується моментом припинення його чинності.

2. У разі потреби окремі положення нормативно-правового акта можуть вводитися в дію пізніше дня набрання ним чинності. Введення в дію окремих положень нормативно-правового акта не може передувати дню набрання чинності таким актом.

Поясніть, яка відмінність між поняттями «чинність нормативно-правових актів» і «дія нормативно-правових актів». Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»², підберіть приклади розділів «Прикінцеві положення» законодавчих актів, в яких окремі положення закону або закон у цілому вводяться в дію пізніше дня набрання ним чинності.

ЛІТЕРАТУРА ТА ПРАВОВІ АКТИ ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. Тема 3.

2. Федоренко Г.О., Шульженко Ф.П. Теорія держави і права: Підручник [Електронний ресурс]. — К. : КНЕУ, 2011. — 315 с. — Тема 12.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. — Харків : Консум, 2001. — С. 321—346.

Додаткова література до теми

1. Теплюк М.О., Юцик О.І. Введення в дію законів України: питання теорії та практики. — К. : Парламентське вид-во, 2011. — С. 60—118.

¹ Див.: Теплюк М.О., Юцик О.І. Введення в дію законів України: питання теорії та практики. — К. : Парламентське вид-во, 2011. — 200 с.

² Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

2. Ющук О.І. Законодавчі акти в системі законодавства України // Парламентська реформа: теорія та практика : Зб. наук. пр. — К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2001. — Вип. 6. — С. 151—161.

Правові акти до теми

1. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами).

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України № 1-рп/99 від 9.02.1999 р. (Справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів).

НОРМОТВОРЧА ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* поняття та особливості нормотворчої юридичної техніки, за допомогою якої юридичні норми виражаються в текстах нормативно-правових актів у формі правових положень, а також *вміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

4.1. *Поняття та види юридичної техніки. Нормотворча техніка, її форми.*

4.2. *Мовна форма нормотворчої техніки. Офіційно-документальний стиль і його основні риси. Термінологія нормативно-правових актів.*

4.3. *Логічна форма нормотворчої техніки. Нормативна побудова. Співвідношення юридичної норми та статті нормативно-правового акта. Юридична конструкція. Галузева типізація.*

4.4. *Правові положення та їх види. Прийоми формулювання правових положень: прийоми визначення понять через перерахування та через рід і видову відмінність; прийом класифікації понять; прийом «підміни понять»; оціночні поняття; юридичні презумпції та фікції.*

4.5. *Прийоми встановлення зв'язків між правовими положеннями: прийоми посилання та відсилання; прийом повторення (відтворення) правових положень.*

4.6. *Правове регулювання вимог нормотворчої техніки.*

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 4.1

Завдання 4.1.1

Система мовних і логічних прийомів, методів, засобів та юридичних процедур діяльності державного апарата, спрямованих на вироблення нормативно-правових актів, — це:

А. законодавча техніка;

- Б.** техніка підзаконної нормотворчості;
- В.** нормотворча техніка;
- Г.** техніка правозастосування;
- Г.** юридична техніка.

Завдання 4.1.2

Текст нормативно-правового акта пишеться з дотриманням:

- А.** наукового стилю;
- Б.** офіційно-документального стилю;
- В.** публіцистичного стилю;
- Г.** художнього стилю.

Завдання 4.1.3

Якими ознаками характеризується така особливість стилю нормативно-правових актів, як експресивна нейтральність:

А. логічна послідовність положень нормативно-правового акта, використання максимально можливих простих слів і граматичних конструкцій, термінів, що мають точне значення;

Б. зміст тексту, який не викликає зайвих емоцій, що виявляється, зокрема, у забороні на використання емоційно або художньо виділених слів, лексичних форм з оціночними суфіксами і т.п.;

В. максимальна лаконічність мовних засобів, тобто речення повинні бути стислими, думка законодавця повинна бути виражена за допомогою мінімальної кількості фраз і термінів, в тексті закону не повинно бути слів без змістовного навантаження;

Г. відсутність особливої манери написання того чи іншого автора, що, зокрема, виявляється в поділі текстів нормативно-правових актів на глави, розділи, параграфи, статті, пункти;

Д. використання сталих мовних конструкцій, тобто для виразу однієї і тієї ж думки використовується один і той самий ряд слів, що застосовуються в певній послідовності?

Завдання 4.1.4

Якими ознаками характеризується такі особливості стилю нормативно-правових актів, як ясність та точність:

А. логічна послідовність положень нормативно-правового акта, використання максимально можливих простих слів і граматичних конструкцій, термінів, що мають точне значення;

Б. зміст тексту викладу, який не викликає зайвих емоцій, що виявляється, зокрема, у забороні на використання емоційно або

художньо виділених слів, лексичних і форм з оціночними суфіксами і т.п.;

В. максимальна лаконічність мовних засобів, тобто речення повинні бути стислими, думка законодавця повинна бути виражена за допомогою мінімальної кількості фраз і термінів, у тексті закону не повинно бути слів без змістовного навантаження;

Г. відсутність особливої манери написання того чи іншого автора, що, зокрема, виявляється в поділі текстів нормативно-правових актів на глави, розділи, параграфи, статті, пункти;

Д. використання сталих мовних конструкцій, тобто для виразу однієї і тієї ж думки використовується один і той самий ряд слів, що застосовуються в певній послідовності.

Завдання 4.1.5

У юридичній літературі звертається увага на наступну єдність: явище дійсності — поняття — термін. Термін — це:

А. відображення явища об'єктивної дійсності у свідомості людей;

Б. коротке визначення якого-небудь поняття, що відображає істотні ознаки предмета або явища;

В. слово (або словосполучення), що представляє поняття у відповідній знаковій формі, є його носієм, зовнішнім символом.

Завдання 4.1.6

Такий термін, як «тілесні ушкодження», що використовується в законодавчих актах, є:

А. юридичним терміном;

Б. професійним терміном;

В. загальноповживаним терміном, що має у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення;

Г. загальноповживаним терміном.

Завдання 4.1.7

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про радіочастотний ресурс України» від 1.06.2000 р. № 1770-III електромагнітна сумісність — це здатність радіоелектронних засобів і випромінювальних пристроїв одночасно функціонувати з обумовленою якістю в реальних умовах експлуатації з урахуванням впливу ненавмисних радіозавад і не створювати неприпустимих радіозавад іншим радіоелектронним засобам. Термін «електромагнітна сумісність» є:

А. юридичним терміном;

- Б. професійним терміном;
- В. загальнозживаним терміном, що має у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення;
- Г. загальнозживаним терміном.

Завдання 4.1.8

На Україні поліція була запроваджена на підставі «Установлення про губернії» 1775 р. Функції поліції в УНР виконувала народна міліція, в Українській державі П.Скоропадського — державна варта, в ЗУНР — державна жандармерія. За радянської влади функції поліції перебрала міліція. Термін «поліція», який сьогодні повертається у повсякденний і правовий лексикон як синонім терміну «міліція», є прикладом використання в текстах нормативно-правових актів:

- А. історизмів;
- Б. архаїзмів;
- В. жаргонізмів (арго);
- Г. іноземних слів (словосполучень).

Завдання 4.1.9

Слова, що представляють собою назви зниклих предметів і явищ, не мають синонімів серед слів активного словникового запасу і найчастіше є єдиним найменуванням тих чи інших реалій і можуть (слідом за явищем) повертатися у повсякденний і правовий лексикон — це:

- А. історизми;
- Б. архаїзми;
- В. жаргонізми (арго);
- Г. іноземні слова (словосполучення).

Завдання 4.1.10

Фермер (від англ. farmer) — підприємець у сільському господарстві, власник сільськогосподарського підприємства. Термін «фермер», що використовується в законодавстві України, є прикладом використання в текстах нормативно-правових актів:

- А. історизмів;
- Б. архаїзмів;
- В. жаргонізмів (арго);
- Г. іноземних слів (словосполучень).

Завдання 4.1.11

Які терміни відповідно до вимог нормотворчої техніки не слід супроводжувати визначеннями (дефініціями) у текстах нормативно-правових актів:

- А.** загальноповживані терміни;
- Б.** загальноповживані терміни, що мають у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення;
- В.** професійні терміни;
- Г.** юридичні терміни?

Завдання 4.1.12

Використання в тексті Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009—2015 роки» від 21.10.2009 р. № 1658-VI буквосполучення ВООЗ для позначення Всесвітньої організації охорони здоров'я є прикладом використання в текстах нормативно-правових актів:

- А.** графічних скорочень;
- Б.** правових символів;
- В.** правових абревіатур.

Завдання 4.1.13

Прийом нормотворчої техніки, суть якого полягає в тому, що будь-яка юридична норма завжди має повну структуру (гіпотезу, диспозицію, санкцію) та викладається в текстах нормативно-правових актів у формі правових положень, — це:

- А.** юридична конструкція;
- Б.** нормативна побудова;
- В.** галузева типізація.

Завдання 4.1.14

Прийом нормотворчої техніки, який забезпечує побудову типових моделей (схем) правовідносин, які відображають їх структурну будову та взаємозв'язок, відображають особливості різних правовідносин — це:

- А.** юридична конструкція;
- Б.** нормативна побудова;
- В.** галузева типізація.

Завдання 4.1.15

Який прийом нормотворчої техніки використано в Законі України «Про транспорт» від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР для визначення поняття єдиної транспортної системи України: «Єдину транспортну систему України становлять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен), промисловий залізничний транспорт, відомчий транспорт, трубопровідний транспорт, шляхи сполучення загального користування»:

- А.** прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б.** прийом визначення понять через перерахування;
- В.** прийом класифікації понять;
- Г.** прийом «підміни понять»?

Завдання 4.1.16

Який прийом нормотворчої техніки використано в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5.07.2012 р. № 5076-VI для визначення поняття адвокатської діяльності: «Адвокатська діяльність — незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту»:

- А.** прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б.** прийом визначення понять через перерахування;
- В.** прийом класифікації понять;
- Г.** прийом «підміни понять»?

Завдання 4.1.17

Який прийом нормотворчої техніки використано в Цивільному кодексі України при поділі речей на рухомі та нерухомі?

«Стаття 181. Нерухомі та рухомі речі

1. До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

2. *Рухомими речами є речі, які можна вільно переміщувати у просторі».*

- А.** прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б.** прийом визначення понять через перерахування;
- В.** прийом класифікації понять;
- Г.** прийом «підміни понять».

Завдання 4.1.18

Який прийом нормотворчої техніки використано в Сімейному кодексі України при визначенні шлюбного віку: «Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років»:

- А.** прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б.** прийом визначення понять через перерахування;
- В.** прийом класифікації понять;
- Г.** прийом «підміни понять»?

Завдання 4.1.19

Який прийом нормотворчої техніки використано в ст. 9 Закону України «Про громадянство України», що визначає умови прийняття до громадянства України?

*«Стаття 9. Прийняття до громадянства України
...Умовами прийняття до громадянства України є:*

- 1) визнання і дотримання Конституції України та законів України;*
- 2) подання декларації про відсутність іноземного громадянства (для осіб без громадянства) або зобов'язання припинити іноземне громадянство (для іноземців)...;*
- 3) безперервне проживання на законних підставах на території України протягом останніх п'яти років...;*
- 4) отримання дозволу на імміграцію...;*
- 5) володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування...;*
- б) наявність законних джерел існування...»*

- А.** прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б.** прийом визначення понять через перерахування;
- В.** прийом класифікації понять;
- Г.** прийом «підміни понять».

Завдання 4.1.20

Яке з названих понять є оціночним поняттям:

- А.** особлива жорстокість;

- Б. аукціон;
- В. крадіжка;
- Г. лізингова діяльність?

Завдання 4.1.21

Прийом нормотворчої техніки, в основі якого лежить припущення, що має той чи інший ступінь ймовірності, — це:

- А. юридична фікція;
- Б. юридична презумпція.

Завдання 4.1.22

Який прийом нормотворчої техніки використано в положенні ст. 88 Кримінального кодексу України про те, що особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або звільнені від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості:

- А. юридична фікція;
- Б. юридична презумпція?

Завдання 4.1.23

Прийом нормотворчої техніки, який полягає в тому, що в тексті правового положення міститься вказівка на те, що звертатися за якимось елементом юридичної норми слід до відповідної структурної частини (пункту, статті, глави, розділу) даного або іншого нормативно-правового акта (актів), — це:

- А. посилання;
- Б. відсилання;
- В. відтворення (повторення);
- Г. уточнення.

Завдання 4.1.24

Який прийом нормотворчої техніки використано в ст. 6 Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці» від 02.09.2008 р. № 345-VI: «Шахтарі, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, також мають право на одержання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, земельної ділянки для будівництва індивідуальних житлових будинків»:

- А. посилання;
- Б. відсилання;

- В. відтворення (повторення);
- Г. уточнення.

Завдання 4.1.25

Прийом відтворення (повторення) правових положень використовується в текстах нормативно-правових актів для того, щоб:

- А. нормативно-правовий акт був більш ясним;
- Б. нормативно-правовий акт був більш точним;
- В. забезпечити логічний зв'язок положень різних актів.

Варіант 4.2

Завдання 4.2.1

Юридична техніка поділяється на:

- А. правотворчу техніку і техніку правозастосування;
- Б. законодавчу техніку і техніку вироблення підзаконних нормативно-правових актів;
- В. усі відповіді правильні.

Завдання 4.2.2

Якими ознаками характеризується така риса стилю нормативно-правових актів, як позбавлений індивідуальності характер викладу:

А. логічна послідовність положень нормативно-правового акта, використання максимально можливих простих слів і граматичних конструкцій, термінів, що мають точне значення;

Б. спокійний тон викладу, який не викликає зайвих емоцій, що виявляється, зокрема, у забороні на використання емоційно або художньо виділених слів, лексичних форм з оціночними суфіксами і т.п.;

В. максимальна лаконічність мовних засобів, тобто речення повинні бути стислими, думка законодавця повинна бути виражена за допомогою мінімальної кількості фраз і термінів, у тексті закону не повинно бути слів без змістовного навантаження;

Г. відсутність особливої манери написання того чи іншого автора, що, зокрема, виявляється в поділі текстів нормативно-правових актів на глави, розділи, параграфи, статті, пункти;

Д. використання сталих мовних конструкцій, тобто для виразу однієї і тієї ж думки використовується один і той самий ряд слів, що застосовуються в певній послідовності?

Завдання 4.2.3

Якими ознаками характеризується такі риси стилю нормативно-правових актів, як стандартність, стереотипність і формалізація:

А. логічна послідовність положень нормативно-правового акта, використання максимально можливих простих слів і граматичних конструкцій, термінів, що мають точне значення;

Б. спокійний тон викладу який не викликає зайвих емоцій, що виявляється, зокрема, у забороні на використання емоційно або художньо виділених слів, лексичних форм з оціночними суфіксами і т.п.;

В. максимальна лаконічність мовних засобів, тобто речення повинні бути стислими, думка законодавця повинна бути виражена за допомогою мінімальної кількості фраз і термінів, у тексті закону не повинно бути слів без змістовного навантаження;

Г. відсутність особливої манери написання того чи іншого автора, що, зокрема, виявляється в поділі текстів нормативно-правових актів на глави, розділи, параграфи, статті, пункти;

Д. використання сталих мовних конструкцій, тобто для виразу однієї і тієї ж думки використовується один і той самий ряд слів, що застосовуються в певній послідовності?

Завдання 4.2.4

Якими ознаками характеризується така риса стилю нормативно-правових актів, як економічність:

А. логічна послідовність положень нормативно-правового акта, використання максимально можливих простих слів і граматичних конструкцій, термінів, що мають точне значення;

Б. спокійний тон викладу який не викликає зайвих емоцій, що виявляється, зокрема, у забороні на використання емоційно або художньо виділених слів, лексичних форм з оціночними суфіксами і т.п.;

В. максимальна лаконічність мовних засобів, тобто речення повинні бути стислими, думка законодавця повинна бути виражена за допомогою мінімальної кількості фраз і термінів, у тексті закону не повинно бути слів без змістовного навантаження;

Г. відсутність особливої манери написання того чи іншого автора, що, зокрема, виявляється в поділі текстів нормативно-правових актів на глави, розділи, параграфи, статті, пункти;

Д. використання сталих мовних конструкцій, тобто для виразу однієї і тієї ж думки використовується один і той самий ряд слів, що застосовуються в певній послідовності?

ЗАВДАННЯ 4.2.5

Дефініція — це:

А. відображення явища об'єктивної дійсності у свідомості людей;

Б. коротке визначення якого-небудь поняття, що відображає істотні ознаки предмета або явища;

В. слово (або словосполучення), що представляє поняття у відповідній знаковій формі, є його носієм, зовнішнім символом.

ЗАВДАННЯ 4.2.6

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Термін «сім'я» є:

А. юридичним терміном;

Б. професійним терміном;

В. загальнозживаним терміном, що має у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення;

Г. загальнозживаним терміном.

ЗАВДАННЯ 4.2.7

Відповідно до ч. 1 ст. 80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Термін «юридична особа» є:

А. юридичним терміном;

Б. професійним терміном;

В. загальнозживаним терміном, що має у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення;

Г. загальнозживаним терміном.

ЗАВДАННЯ 4.2.8

Слова, що представляють собою назви існуючих у реальній дійсності предметів і явищ, але за певних причин витиснуті (або такі, що витісняються) іншими словами активної лексики, — це:

А. історизми;

Б. архаїзми;

В. жаргонізми (арго);

Г. іноземні слова (словосполучення).

ЗАВДАННЯ 4.2.9

Присяжні — це громадяни, які у випадках, передбачених законом, залучаються до здійснення правосуддя. У дореволюційній

Росії інститут присяжних засідателів існував з 1864 р. Після Жовтневої революції 1917 р. цей інститут було ліквідовано. В наш час суд присяжних передбачений чинною Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7.07.2010 р. № 2453-VI. Використання терміну «присяжні» в законодавстві України є прикладом використання в текстах законодавчих актів:

- А.** історизмів;
- Б.** архаїзмів;
- В.** жаргонізмів (арго);
- Г.** іноземних слів (словосполучень).

Завдання 4.2.10

Застосування в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28.11.2002 р. № 249-IV слова «відмивання» як синоніма слова «легалізація» є прикладом використання в текстах нормативно-правових актів:

- А.** історизмів;
- Б.** архаїзмів;
- В.** жаргонізмів (арго);
- Г.** іноземних слів (словосполучень).

Завдання 4.2.11

Відповідно до вимог нормотворчої техніки при конкуренції іноземного терміну з терміном українського походження перевага надається:

- А.** іноземному терміну;
- Б.** терміну українського походження або такому іноземному терміну, що фактично набув стійкого україномовного звучання;
- В.** терміну за вибором нормопроектувальника.

Завдання 4.2.12

Прийом нормотворчої техніки, який передбачає однозначність, загальновизначеність, стабільність і доступність термінології нормативно-правових актів, має назву:

- А.** упорядкування термінології;
- Б.** адаптація термінології;
- В.** гармонізація термінології;
- Г.** уніфікація термінології.

Завдання 4.2.13

Як співвідносяться юридична норма та стаття нормативно-правового акта:

А. юридична норма викладається в одній статті нормативно-правового акта;

Б. юридична норма викладається в різних статтях одного нормативно-правового акта;

В. юридична норма може бути викладена в правових положеннях, розміщених як в одній статті, так і в різних статтях одного нормативно-правового акта, або в правових положеннях різних нормативно-правових актів;

Г. юридична норма викладається в статтях різних нормативно-правових актів?

Завдання 4.2.14

Прийом нормотворчої техніки, який забезпечує розташування нормативних положень таким чином, щоб вони належали до певної галузі права, що досягається шляхом викладення положення в певному кодифікованому акті, підпорядкування системі загальних положень, застосування галузевої термінології та ін., — це:

А. юридична конструкція;

Б. нормативна побудова;

В. галузева типізація.

Завдання 4.2.15

Який прийом нормотворчої техніки використано в Земельно-му кодексі України для визначення суб'єктів земельних відносин: «Суб'єктами земельних відносин є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади»:

А. прийом визначення понять через рід і видову відмінність;

Б. прийом визначення понять через перерахування;

В. прийом класифікації понять;

Г. прийом «підміни понять»?

Завдання 4.2.16

Який прийом нормотворчої техніки використано в ст. 185 Кримінального кодексу України для визначення крадіжки: «Крадіжка — таємне викрадення чужого майна»:

А. прийом визначення понять через рід і видову відмінність;

Б. прийом визначення понять через перерахування;

- В. прийом класифікації понять;
- Г. прийом «підміни понять».

Завдання 4.2.17

Прийом нормотворчої техніки, що є способом концентрації правового матеріалу шляхом розподілу понять на групи на підставі визначених критеріїв, — це:

- А. прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б. прийом визначення понять через перерахування;
- В. прийом класифікації понять;
- Г. прийом «підміни понять».

Завдання 4.2.18

Який прийом нормотворчої техніки використано в ст. 34 Цивільного кодексу України при визначенні повної цивільної дієздатності особи: «Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття)»:

- А. прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б. прийом визначення понять через перерахування;
- В. прийом класифікації понять;
- Г. прийом «підміни понять»?

Завдання 4.2.19

Прийом нормотворчої техніки, який полягає в тому, що абстрактне поняття, таке, що важко піддається визначенню, замінюється зовнішніми ознаками, що легко розпізнати, — це:

- А. прийом визначення понять через рід і видову відмінність;
- Б. прийом визначення понять через перерахування;
- В. прийом класифікації понять;
- Г. прийом «підміни понять».

Завдання 4.2.20

Яке з названих понять є оціночним поняттям:

- А. дисциплінарна відповідальність;
- Б. особа без громадянства;
- В. господарська діяльність;
- Г. поважні причини.

Завдання 4.2.21

Який прийом нормотворчої техніки використано в положенні ст. 46 ЦК України про те, що фізична особа може бути оголо-

шена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років:

- А. юридична фікція;
- Б. юридична презумпція?

Завдання 4.2.22

Прийом нормотворчої техніки, суть якого полягає в тому, що неістинному юридичному факту приписується істинність і навпаки, — це:

- А. юридична фікція;
- Б. юридична презумпція.

Завдання 4.2.23

Який прийом нормотворчої техніки використано в ч. 6 ст. 82 Кримінального кодексу України: «Якщо особа, відбуваючи більші м'яке покарання, вчинить новий злочин, суд до покарання за знову вчинений злочин присуджує невідбуту частину більші м'якого покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу»:

- А. посилення;
- Б. відсилення;
- В. відтворення (повторення);
- Г. уточнення?

Завдання 4.2.24

Прийом нормотворчої техніки, який полягає в тому, що в тексті правового положення у загальному вигляді вказується на зв'язок нормативно-правового акта (або його структурної частини) з іншими правовими положеннями (наприклад, за допомогою формулювань «відповідно до чинного законодавства», «у порядку, встановленому законом» тощо), — це:

- А. посилення;
- Б. відсилення;
- В. відтворення (повторення);
- Г. уточнення.

Завдання 4.2.25

Нормативно-правове регулювання нормотворчої техніки здійснюється:

А. шляхом підготовки науково-методичних рекомендацій із нормотворчої техніки;

Б. шляхом прийняття нормативно-правових актів, що встановлюють правила нормотворчої техніки;

В. шляхом використання набутого досвіду з підготовки проєктів нормативно-правових актів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 4.1
(до питання: «Поняття нормотворчої техніки»).

У юридичній літературі поняття нормотворчої техніки є неоднозначним. Найбільш поширене розуміння нормотворчої техніки як системи мовних і логічних прийомів, методів, засобів, а також юридичних процедур правотворчої діяльності державного апарата, спрямованої на вироблення нормативно-правових актів. Водночас, якщо мовні та логічні прийоми, методи, засоби більшість дослідників відносить до нормотворчої техніки то питання включення юридичних процедур у рамки нормотворчої техніки є дискусійним. Виходячи з ознак законодавчого акта та підзаконного нормативно-правового акта, обґрунтуйте правильність чи хибність позиції щодо включення юридичних процедур до нормотворчої техніки.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 4.2
(до питання: «Термінологія нормативно-правових актів»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹ підберіть з чинного законодавства приклади використання в текстах нормативно-правових актів різних видів термінів. Результат викладіть у конспекті за такою схемою.

1.	Загальноживані терміни	
2.	Загальноживані терміни, що мають у нормативно-правовому акті особливе, більш точне, спеціальне значення	
3.	Професійні терміни	
4.	Юридичні терміни	

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

5.	Архаїзми	
6.	Історизми	
7.	Жаргонізми (арго)	
8.	Іноземні слова (словосполучення)	
9.	Правові аббревіатури	
10.	Правові символи	
11.	Оціночні поняття	

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 4.3
(до питання: «Види правових положень»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹ підберіть з чинного законодавства приклади використання в текстах нормативно-правових актів різних видів правових положень (правових формул, що виражають закінчену думку). Результати викладіть у конспекті за такою схемою:

1.	Види правових положень залежно від цільового призначення	
	положення-начала	
	положення-принципи	
	положення-дефініції	
	положення-доручення	
	колізійні положення	
2.	Види правових положень залежно від ступеня узагальнення правового матеріалу	
	загальні положення	
	спеціальні положення	
	виключні положення	
3.	Види правових положень залежно від методу правового регулювання	
	імперативні положення	
	диспозитивні положення	

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

4.	Види правових положень залежно від характеру впливу на особу	
	заохочувальні положення	
	рекомендаційні положення	
5.	Види правових положень залежно від функціональної спрямованості	
	регулятивні положення:	дозволяльні (уповноважувальні) положення
		зобов'язувальні положення
		заборонувальні положення
	охоронні положення	

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 4.4
(до питання: «Прийоми формулювання правових положень та встановлення зв'язків між ними»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, підберіть з чинного законодавства приклади правових положень, які сформульовані за допомогою різних прийомів нормотворчої техніки. Результати викладіть у конспекті за такою схемою:

1.	Приєм визначення понять через перерахування	
2.	Приєм визначення понять через рід і видову відмінність	
3.	Приєм класифікації понять	
4.	Приєм «підміни понять»	
5.	Юридична презумпція	
6.	Юридична фікція	
7.	Приєм посилання	
8.	Приєм відсилання	
9.	Приєм відтворення (повторення) правових положень	

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 4.5

Відомий німецький юрист Рудольф фон Ієринг зазначав: «Технічна недосконалість права не є лише частковою недосконалістю, не є нехтуванням окремою стороною права. Технічна недосконалість права є недосконалістю усього права, недоліком, що гальмує право і шкодить йому у всіх його цілях і завданнях»¹.

Прокоментуйте наведене вище висловлювання Р. Ієринга. Відповідь обґрунтуйте.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. *Риндюк В.І.* Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 4.

2. *Скаун О.Ф.* Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — С. 511—517.

Додаткова література до теми

1. *Ковальський В.С., Козінцев І.П.* Правотворчість: теоретичні та логічні засади. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — С. 30—70, 98—115.

2. *Ульяновська О.* Правові фікції і правові презумпції: єдність та відмінність // Право України. — 2005. — № 6. — С. 101—103.

¹ Р. Ієринг «Юридична техніка» (СПБ., 1906).

ЕКСПЕРТИЗА ПРОЕКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* поняття експертизи нормативно-правових актів як важливого аспекту нормотворчої діяльності, що є однією з гарантій підготовки якісних нормативно-правових актів та забезпечення їх об'єктивного і повного дослідження відповідно до предмета експертизи, а також *уміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

5.1. Поняття експертизи проектів нормативно-правових актів, її види.

5.2. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів. Особливості наукової правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

5.3. Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

5.4. Експертиза проектів нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire*.

5.5. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів.

5.6. Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів.

5.7. Спеціальні експертизи нормативно-правових актів: екологічна, науково-технічна, фінансово-економічна.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 5.1

Завдання 5.1.1

Експертиза проектів нормативно-правових актів — це:

А. діяльність компетентних суб'єктів щодо з'ясування та/або роз'яснення змісту правових положень нормативно-правових актів з метою правильного їх застосування та реалізації;

Б. діяльність компетентних суб'єктів, що включає дослідження і оцінку наукового рівня, юридичних якостей проектів нормативно-правових актів, їх відповідності загальнодержавним програмам і спеціально встановленим вимогам (економічним, фінансовим, екологічним, національної безпеки тощо);

В. діяльність, що включає збір, аналіз та узагальнення інформації про стан нормативно-правових актів, практику їх реалізації з метою виявлення відповідності планованому результату правового регулювання, а також сподіванням учасників нормотворчого процесу.

Завдання 5.1.2

Результат проведення експертизи нормативно-правових актів оформляється у вигляді:

- А.** ухвали;
- Б.** висновку;
- В.** рішення;
- Г.** постанови.

Завдання 5.1.3

Види експертизи нормативно-правових актів залежно від предмета експертизи:

- А.** одноособова та групова;
- Б.** первинна, повторна, додаткова та контрольна;
- В.** правова, наукова правова, гендерно-правова, фінансово-економічна, екологічна, соціологічна, антикорупційна та ін.

Завдання 5.1.4

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів¹ питання про те, які соціально-економічні процеси та явища можуть сприяти реалізації проекту, а які можуть створити несприятливі умови для його реалізації або навіть виключити можливість його реалізації, є предметом:

- А.** правової експертизи проектів нормативно-правових актів;
- Б.** наукової правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

¹ Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів : Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41.

ЗАВДАННЯ 5.1.5

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів¹ визначення ступеня відповідності проекту нормативно-правового акта ustalеним правилам побудови та редакційно-лексичного оформлення нормативно-правових актів — це:

А. системно-юридична оцінка проекту нормативно-правового акта;

Б. юридико-технічна оцінка проекту нормативно-правового акта;

В. концептуальна оцінка проекту нормативно-правового акта.

ЗАВДАННЯ 5.1.6

Згідно ст. 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV експертизі на відповідність «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод»² підлягають:

А. усі проекти законодавчих актів;

Б. усі підзаконні нормативно-правові акти, на які поширюється вимога державної реєстрації;

В. усі законопроекти, а також підзаконні нормативні акти, на які поширюється вимога державної реєстрації.

ЗАВДАННЯ 5.1.7

Чи є обов'язковим проведення тендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів (ст. 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. № 2866-IV):

А. так;

Б. ні?

Варіант 5.2

ЗАВДАННЯ 5.2.1

Метою експертизи проектів нормативно-правових актів є:

А. вірне, точне та однакове розуміння нормативно-правового акта, виявлення його сутності, яку правотворець вклав у словесне формулювання;

¹ Там само.

² Конвенцію ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР.

Б. виявлення проблем, які виникли на практиці при реалізації нормативно-правового акту, та вироблення обґрунтованих пропозицій щодо його удосконалення;

В. перевірка якості проекту нормативно-правового акта, виявлення неточностей, невідповідностей та помилок, що були допущені при його підготовці.

Завдання 5.2.2

Експертний висновок складається з наступних частин:

А. вступної, основної, констатуючої і розпорядчої;

Б. вступної, описової, мотивувальної, резолютивної;

В. вступної, аналітичної та підсумкової.

Завдання 5.2.3

Види експертизи нормативно-правових актів залежно від суб'єкта експертизи:

А. одноособова та групова;

Б. первинна, повторна, додаткова та контрольна;

В. правова, наукова правова, гендерно-правова, фінансово-економічна, екологічна, соціологічна, антикорупційна та ін.

Завдання 5.2.4

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів¹ оцінка проекту нормативно-правового акта, що передбачає визначення сфери суспільних відносин, які він має регулювати, і відповідної галузі права, до якої він належить, а також предмета і методу регулювання конкретного фрагменту цих відносин і засобів впливу на поведінку їх учасників — це:

А. системно-юридична оцінка проекту нормативно-правового акта;

Б. юридико-технічна оцінка проекту нормативно-правового акта;

В. концептуальна оцінка проекту нормативно-правового акта.

Завдання 5.2.5

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів² визначення

¹ Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів : Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41.

² Там само.

міся проекту нормативно-правового акта в певній галузі права, встановлення всіх змістовних зв'язків проекту та його окремих положень з чинними нормативно-правовими актами всіх рівнів — це:

- А. системно-юридична оцінка проекту нормативно-правового акта;
- Б. юридико-технічна оцінка проекту нормативно-правового акта;
- В. концептуальна оцінка проекту нормативно-правового акта.

Завдання 5.2.6

Чи є відсутність експертного висновку на відповідність підзаконного акта «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод»¹ підставою для відмови в державній реєстрації відповідного підзаконного акта (ст. 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV):

- А. так;
- Б. ні?

Завдання 5.2.7

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI обов'язковій антикорупційній експертизі підлягають:

- А. проекти законів України;
- Б. проекти актів Президента України;
- В. проекти нормативно-правових актів, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади;
- Г. усі зазначені проекти нормативно-правових актів.

Завдання

ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 5.1
(до питання: «Правова та наукова правова експертизи проектів нормативно-правових актів»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»², ознайомтесь з Методичними рекомендаціями

¹ Конвенцію ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР.

² Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, схваленими постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41. Проаналізуйте положення, що визначають завдання та предмет правової експертизи проекту нормативно-правового акта (п. 3. ч. I, п. 2. ч. III), та положення, що визначають завдання та предмет наукової правової експертизи проекту нормативно-правового акта (п. 1, 2. ч. IV). Поясніть, у чому полягає відмінність між правовою експертизою та науковою правовою експертизою проекту нормативно-правового акта? Відповідь обгрунтуйте та викладіть у конспекті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 5.2
(до питання: «Види експертизи нормативно-правового акта залежно від предмета експертизи»).

Нормативно-правовими актами визначено особливості проведення наступних видів спеціальних експертиз проектів нормативно-правових актів:

1.	<p>Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод</p>	<p>1. Ст. 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV; 2. Наказ Міністерства юстиції України «Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини» від 20.08.2008 р. № 1219/7; 3. Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений у справах Європейського Суду з прав людини «Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (затверджено Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини Ю.Є.Зайцевим 15.08.2006 р.)</p>
2.	<p>Експертиза проектів нормативно-правових актів на предмет їх відповідності <i>acquis communautaire</i></p>	<p>1. Наказ Міністерства юстиції України «Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності <i>acquis communautaire</i>» від 28.04.2005 р № 42/5</p>

3.	Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ст. 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8.09.2005 р. № 2866-IV; 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення гендерно-правової експертизи» від 12.04.2006 р. № 504 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 950 від 18.07.2007 р.)
4.	Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ст. 15 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7.04.2011 р. № 3206-VI; 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів» від 8.12.2009 р. № 1346. 3. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних норм» від 23.06.2010 р. № 1380/5
5.	Екологічна експертиза експертиза нормативно-правових актів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ст. 1, ст. 7, п. 4 ст. 14 Закон України «Про екологічну експертизу» від 9.02.1995 р. № 45/95-ВР

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, проаналізуйте тексти наведених нормативно-правових актів і визначте особливості відповідного виду спеціальної експертизи проектів нормативно-правових актів, а саме: поняття, мета, суб'єкт та об'єкт експертизи та особливості врахування експертного висновку в нормотворчій діяльності та при державній реєстрації нормативно-правових актів.

Завдання виконується студентами самостійно. Результат виконання завдання викладається студентами в окремій письмовій роботі та обговорюється на семінарському занятті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 5.3 (до питання: «Підготовка експертного висновку»).

Під час проведення семінарського заняття студенти діляться на невеликі групи. Кожній групі викладач дає завдання підібрати на наступне семінарське заняття проект нормативно-правового

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

акта, використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹. Тема проекту нормативно-правового акта не повинна бути глобальною. До того ж, на наступне семінарське заняття студенти мають ознайомитись з Методичними рекомендаціями щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, що схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41.

На наступному семінарському занятті групи студентів обмінюються підібраними проектами нормативно-правових актів між собою. Студенти, використовуючи Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, що схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41, мають підготувати експертний висновок. Підготовлені експертні висновки обговорюються на семінарському занятті. Викладач звертає увагу як на допущені студентами помилки, так і на позитивні моменти підготовлених студентами експертних висновків.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 5.

2. Дідич Т.О. Правова експертиза проектів нормативно-правових актів як необхідна складова нормопроекування: ознаки, методи, функції та завдання // Часопис Київського університету права. — 2003. — № 3. — С. 14—17.

Нормативно-правові акти до теми

1. Закон України «Про екологічну експертизу» від 9.02.1995 р. № 45/95-ВР (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 8. — Ст. 54.

2. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР (із змінами, внесеними згідно із законами № 1069-XIV від 21.09.99 р., № 3421-IV від 09.02.2006 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 1995 р. № 9. — Ст. 56.

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № N 3477-IV (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3135-VI від 15.03.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 30. — Ст. 260.

4. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8.09.2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 52. — Ст. 561.

5. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7.04.2011 р. № 3206-VI // Офіційний вісник України. — 2011. — № 44. — С. 9. — Ст. 1764.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів» від 8.12.2009 р. № 1346.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення гендерно-правової експертизи» від 12.04.2006 р. № 504 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 18.07.2007 р. № 950).

8. Наказ Міністерства юстиції України «Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire*» від 28.04.2005 р. № 42/5 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства юстиції від 08.06.2005 р. № 57/5).

9. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних норм» від 23.06.2010 р. № 1380/5.

10. Наказ Міністерства юстиції України «Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини» від 20.08.2008 р. № 1219/7.

11. Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений у справах Європейського Суду з прав людини «Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (затверджено Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини Ю.Є. Зайцевим 15.08.2006 р.).

12. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів (схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41).

**АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* особливості процесу адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу як складової нормотворчої діяльності органів державної влади, а також *вміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВНІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

6.1. Поняття адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

6.2. Пріоритетні сфери адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

6.3. Правові та організаційні засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

6.4. Особливості розгляду законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, що належать за предметом правового регулювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 6.1

Завдання 6.1.1

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу — це:

А. процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*;

Б. поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу;

В. зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства (Європейське економічне співтовариство, Європейське співтовариство по атомній енергії та Європейське співтовариство по вугіллю та сталі);

Г. усі відповіді правильні.

Завдання 6.1.2

Взаємодію органів державної влади та недержавних інституцій під час виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу¹ забезпечує:

А. Міністерство юстиції України;

Б. Державний департамент з питань адаптації законодавства;

В. Координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

Г. Кабінет Міністрів України.

Завдання 6.1.3

Державний департамент з питань адаптації законодавства очолює:

А. Міністр юстиції України;

Б. Прем'єр-міністр України;

В. Перший віце-прем'єр-міністр України;

Г. Директор Департаменту.

Завдання 6.1.4

Підготовка щорічного плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є одним з основних завдань:

А. Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції;

Б. Головної служби з питань міжнародного співробітництва Секретаріату Президента України;

В. Департаменту європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України;

Г. Державного департаменту з питань адаптації законодавства, що діє у складі Міністерства юстиції України.

¹ Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629-IV (з наступними змінами).

Д. Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Завдання 6.1.5

*Підготовка рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire* та на їх підставі розроблення проектів нормативно-правових актів і підготовка пропозицій щодо укладення відповідних міжнародних договорів є одним з основних завдань:*

А. Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції;

Б. Головної служби з питань міжнародного співробітництва Секретаріату Президента України;

В. Департаменту європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України;

Г. Державного департаменту з питань адаптації законодавства, що діє у складі Міністерства юстиції України;

Д. Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Завдання 6.1.6

Для визначення належності законопроекту за предметом правового регулювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу, до Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції надсилаються:

А. усі законопроекти, предметом правового регулювання яких є конкуренція, захист інтелектуальної, промислової і комерційної власності;

Б. усі законопроекти, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян;

В. усі законопроекти, внесені до Верховної Ради України.

Завдання 6.1.7

Хто здійснює експертизу законопроектів, які за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу:

А. Комітет Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції;

Б. Державний департамент з питань адаптації законодавства;

В. Координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

Г. Міністерство юстиції України?

Завдання 6.2.1

*Що є джерелами *acquis communautaire*:*

- А.** установчі договори Європейського Союзу;
- Б.** нормативно-правові акти, що прийняті інститутами Європейського Союзу;
- В.** міжнародні договори, однією із сторін яких є Європейський Союз;
- Г.** рішення Суду Європейського співтовариства, в яких дається офіційне тлумачення відповідних правових норм;
- Д.** усі відповіді правильні?

Завдання 6.2.2

Реалізація державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є основним завданням:

- А.** Міністерства юстиції України;
- Б.** Державного департаменту з питань адаптації законодавства;
- В.** Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;
- Г.** Кабінету Міністрів України;

Завдання 6.2.3

Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу очолює:

- А.** Міністр юстиції України;
- Б.** Прем'єр-міністр України;
- В.** Голова Верховної Ради України;
- Г.** Президент України.

Завдання 6.2.4

*Проведення експертизи щодо відповідності проектів законів України та інших нормативно-правових актів, що за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу, *acquis communautaire*, є одним з основних завдань:*

- А.** Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції;
- Б.** Головної служби з питань міжнародного співробітництва Секретаріату Президента України;

В. Департаменту європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України;

Г. Державного департаменту з питань адаптації законодавства, що діє у складі Міністерства юстиції України;

Д. Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Завдання 6.2.5

Підготовка та подання Верховній Раді України щорічної доповіді про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є одним з основних завдань:

А. Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції;

Б. Головної служби з питань міжнародного співробітництва Секретаріату Президента України;

В. Департаменту європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України;

Г. Державного департаменту з питань адаптації законодавства, що діє у складі Міністерства юстиції України;

Д. Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Завдання 6.2.6

Хто визначає належність законопроекту, внесеного до Верховної Ради України, за предметом правового регулювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу:

А. Комітет Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції;

Б. Державний департамент з питань адаптації законодавства;

В. Координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

Г. Міністерство юстиції України?

Завдання 6.2.7

*Чи може бути прийнятий законодавчий акт, що суперечить *acquis communautaire*:*

А. Може;

Б. Не може;

В. Може лише за наявності достатнього обґрунтування необхідності прийняття такого акта і на чітко визначений у самому акті строк;

Г. Може, якщо предмет правового регулювання законодавчого акта стосується сфери податків?

Завдання для контролю знань студентів викладачем

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 6.1
(до питання: «Правові та організаційні засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з наступними нормативно-правовими актами:

1. Ст. 51 *Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами* від 14.06.1994 р. (Угоду ратифіковано Законом № 237/94-ВР від 10.11.1994 р.).

2. Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629-IV (з наступними змінами).

3. *Положенням про Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу* (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365 (з наступними змінами)).

4. *Положенням про Державний департамент з питань адаптації законодавства* (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2004 р. № 1742 (з наступними змінами)).

Доповніть відповіді та викладіть їх у конспекті:

1. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу — це...

2. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є...

3. *Acquis communautaire* — це...

4. Законодавство Європейського Союзу складають наступні правові акти: ...

5. Пріоритетними сферами адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є...

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

6. Послідовність здійснення адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у пріоритетних сферах є наступною:...

7. Координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу — це...

8. Державний департамент з питань адаптації законодавства — це...

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 6.

Додаткова література до теми

1. Друзенко Г. Що приховано за словами? Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу чи прийняття *acquis communautaire*? // Юридична газета. — 21.04.2004 р. — № 8(20).

2. Петров Р.А. Поняття «*acquis communautaire*» у праві Європейського Союзу // Право України. — 2003 — № 9.

3. Сайт Державного департаменту з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.sdla.gov.ua/control/uk>.

Нормативно-правові акти до теми

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. Угоду ратифіковано Законом № 237/94-ВР від 10.11.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 46. — Ст. 415.

2. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21.11.2002 р. № 228-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 3. — Ст. 12.

3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від

18.03.2004 р. № 1629-IV (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 29. — Ст. 367.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15.10.2004 р. № 1365 (з наступними змінами) // Офіційний вісник України. — 2004. — № 42. — С. 35. — Ст. 2763.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства» № 1742 від 24.12.2004 р. (з наступними змінами) // Офіційний вісник України. — 2004. — № 52. — Том 1. — С. 297. — Ст. 3447.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 7

ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* особливості законодавчого процесу в Україні, його основні стадії та види, а також *уміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВНІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

7.1. *«Широке» та «вузьке» розуміння законодавчого процесу. Парламентський законодавчий процес.*

7.2. *Концепція законопроекту.*

7.3. *Підготовка тексту законопроекту. Структура законодавчого акта.*

7.4. *Стадії парламентського законодавчого процесу: законодавча ініціатива, попередній розгляд законопроекту у парламентських комітетах, розгляд і прийняття законопроекту на пленарних засіданнях парламенту, підписання та оприлюднення (промульгація) закону. Право вето.*

7.5. *Прийняття законів всеукраїнським референдумом.*

7.6. *Особливості прийняття окремих видів законодавчих актів: закони про внесення змін до Конституції України; закони про Державний бюджет України; закони про ратифікацію (де-нонсацію) міжнародних договорів; закони про внесення змін до законодавчих актів, кодекси.*

7.7. *Правове регулювання законодавчої діяльності.*

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 7.1

Завдання 7.1.1

Порядок офіційного проходження проекту законодавчого акта в парламенті, що включає внесення законопроекту суб'єктом права законодавчої ініціативи, обговорення проекту, прийняття самого закону та його опублікування, — це:

- А. законодавчий процес у «широкому» розумінні;
- Б. нормотворчий процес у «широкому» розумінні;
- В. законодавчий процес у «вузькому» розумінні;
- Г. нормотворчий процес у «вузькому» розумінні.

Завдання 7.1.2

Концепція законопроекту — це:

А. нормативно-правовий акт, який детально визначає зміст і методичні питання правового регулювання у певній сфері суспільних відносин;

Б. документ, який складається експертною організацією за результатами проведення експертизи і містить інформацію про відповідність (невідповідність) об'єкта експертизи вимогам законів та інших нормативно-правових актів;

В. документ, який містить опис проблеми, що підлягає новому правовому регулюванню, аналіз чинного правового регулювання у цій сфері та спосіб встановлення чи зміни правового регулювання, що пропонується суб'єктом законотворчого процесу.

Завдання 7.1.3

Структурна частина закону, що стисло визначає його мету, цілі, задачі, мотиви та не містить положень, що мають нормативний характер, — це:

- А. заголовок;
- Б. преамбула;
- В. перехідні положення;
- Г. прикінцеві положення.

Завдання 7.1.4

Структурна частина закону, що містить норми, більшість яких має тимчасовий характер і слугує адаптації існу-

ючих суспільних відносин до вимог, встановлених новим законодавчим актом, — це:

- А. преамбула;
- Б. додатки;
- В. прикінцеві положення;
- Г. перехідні положення.

Завдання 7.1.5

Структурна частина закону, що, як правило, містить переліки (осіб, органів, робіт тощо), таблиці, графіки, карти, зразки документів, бланків, схем і т.п., — це:

- А. розділ;
- Б. додаток;
- В. глава;
- Г. стаття.

Завдання 7.1.6

В якому з варіантів названо всіх суб'єктів права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України відповідно до Конституції України:

- А. Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України;
- Б. Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України;
- В. Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- Г. Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України, Генерального прокурора України?

Завдання 7.1.7

Попередній розгляд законопроекту внесеного суб'єктами права законодавчої ініціативи здійснюється:

- А. комітетом Верховної Ради України, який відповідно до предметів відання комітетів визначається головним з підготовки і попереднього розгляду законопроекту;
- Б. комітетом, до предмета відання якого належать питання бюджету;
- В. комітетом, до предмета відання якого належать питання регламенту;

Г. тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України, що утворена Верховною Радою України для підготовки і попереднього розгляду, доопрацювання законопроекту;

Д. усі відповіді правильні.

Завдання 7.1.8

Обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу відбувається під час:

- А. першого читання законопроекту;
- Б. другого читання законопроекту;
- В. третього читання законопроекту.

Завдання 7.1.9

Прийняття законопроекту, що потребує доопрацювання та узгодження, в цілому відбувається під час:

- А. першого читання законопроекту;
- Б. другого читання законопроекту;
- В. третього читання законопроекту.

Завдання 7.1.10

Підписання та оприлюднення законодавчого акту, прийнятого Верховною Радою України, — це конституційне повноваження:

- А. Прем'єр-міністра України;
- Б. Президента України;
- В. Міністра юстиції України;
- Г. міністрів Кабінету Міністрів України залежно від предмета правового регулювання прийнятого законодавчого акта.

Завдання 7.1.11

Якою кількістю голосів Верховна Рада України може подлати вето Президента України під час повторного розгляду закону:

- А. 300;
- Б. 225;
- В. 301;
- Г. 226?

Завдання 7.1.12

За загальним правилом закон набирає чинності:

- А. з дня його офіційного оприлюднення;

- Б. через 5 днів з дня його офіційного оприлюднення;
- В. через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення;
- Г. через 15 днів з дня його офіційного оприлюднення.

Завдання 7.1.13

Що з нижченаведеного є предметом всеукраїнського референдуму:

- А. законопроект з питань податків;
- Б. законопроект з питань бюджету;
- В. затвердження Конституції України, її окремих положень та внесення до Конституції України змін і доповнень;
- Г. законопроект з питань амністії?

Завдання 7.1.14

Хто, відповідно до повноважень, встановлених Конституцією України, призначає всеукраїнський референдум:

- А. Президент України та Прем'єр-міністр України;
- Б. Верховна Рада України та Прем'єр-міністр України;
- В. Верховна Рада України та Президент України.

Завдання 7.1.15

Відповідно до Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. № 1286-ХІІ закони, прийняті всеукраїнським референдумом, мають:

- А. однакову юридичну силу з законодавчими актами Верховної Ради України;
- Б. вищу юридичну силу по відношенню до законодавчих актів Верховної Ради України;
- В. нижчу юридичну силу по відношенню до законодавчих актів Верховної Ради України.

Завдання 7.1.16

Відповідно до Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. № 1286-ХІІ за загальним правилом закони, прийняті всеукраїнським референдумом, вводяться у дію:

- А. з моменту їх опублікування;
- Б. через 5 днів з дня їх опублікування;
- В. через 10 днів з дня їх опублікування;
- Г. через 15 днів з дня їх опублікування.

Завдання 7.1.17

Хто, відповідно до ст. 154 Конституції України, має право вносити до Верховної Ради України у порядку реалізації права законодавчої ініціативи законопроекти про внесення змін до Конституції України:

А. Президент України або більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України;

Б. більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України;

В. Президент України або не менш як третина народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України?

Завдання 7.1.18

Хто із суб'єктів права законодавчої ініціативи, відповідно до ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV, має право вносити до Верховної Ради України проект закону про ратифікацію міжнародного договору України:

А. Президент України або не менш як третина народних депутатів України;

Б. Кабінет Міністрів України або не менш як третина народних депутатів України;

В. Президент України або Кабінет Міністрів України;

Г. усі суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України?

Варіант 7.2

Завдання 7.2.1

Процес прийняття законодавчого акта, початком якого вважають підготовку законопроекту на основі пізнання об'єктивних закономірностей і потреб суспільного розвитку, — це:

А. законодавчий процес у «широкому» розумінні;

Б. нормотворчий процес у «широкому» розумінні;

В. законодавчий процес у «вузькому» розумінні;

Г. парламентський законодавчий процес.

Завдання 7.2.2

Концепція законопроекту:

А. складається перед підготовкою тексту проекту законодавчого акта та є орієнтиром при його розробці;

Б. складається після підготовки тексту проекту законодавчого акта для обґрунтування необхідності прийняття закону-проекту, цілей, завдань і основних його положень і місця в системі законодавства, очікуваних соціально-економічних, правових та інших наслідків застосування закону після його прийняття.

Завдання 7.2.3

Структурна частина закону, що вказує на його форму, місце в системі законодавства та предмет правового регулювання, — це:

- А. заголовок;
- Б. преамбула;
- В. перехідні положення;
- Г. прикінцеві положення.

Завдання 7.2.4

Структурна частина закону, що, як правило, містить положення щодо набрання чинності, введення в дію, втрати чинності або внесення змін — це:

- А. преамбула;
- Б. додатки;
- В. прикінцеві положення;
- Г. перехідні положення.

Завдання 7.2.5

Основна структурна частина законодавчого акта — це:

- А. розділ;
- Б. частина;
- В. глава;
- Г. стаття;
- Д. книга.

Завдання 7.2.6

Право законодавчої ініціативи здійснюється шляхом внесення до Верховної Ради України:

- А. проектів законів;
- Б. проектів законів, постанов та інших актів Верховної Ради України;
- В. проектів законів, постанов та інших актів Верховної Ради України; пропозицій та поправок до законопроектів.

Завдання 7.2.7

Яке рішення приймається за результатами попереднього розгляду законопроекту головним комітетом чи тимчасовою спеціальною комісією:

А. про доцільність включення законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради України або його повернення суб'єкту права законодавчої ініціативи;

Б. про прийняття законопроекту за основу;

В. про включення законопроекту в план законопроектних робіт Верховної Ради України;

Г. про створення робочої групи в складі народних депутатів, представників зацікавлених громадських організацій, вчених-юристів та інших для опрацювання законопроекту?

Завдання 7.2.8

Постатейне обговорення законопроекту відбувається під час:

А. першого читання законопроекту;

Б. другого читання законопроекту;

В. третього читання законопроекту.

Завдання 7.2.9

Якою кількістю голосів за загальним правилом приймаються законодавчі акти на пленарних засіданнях Верховної Ради України відповідно до ст. 91 Конституції України:

А. 225;

Б. 226;

В. 300?

Завдання 7.2.10

Протягом якого терміну після отримання прийнятого Верховною Радою України закону Президент України підписує його, беручи до виконання та офіційно оприлюднює або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду:

А. 10 днів;

Б. 15 днів;

В. 5 днів;

Г. 7 днів?

Завдання 7.2.11

Офіційне оприлюднення закону — це:

А. доведення закону до загального відома, що може бути здійснено такими способами: офіційне опублікування, опублікування в інших друкованих виданнях, оголошення по радіо або телебаченню, розсилання державним органам, посадовим особам, підприємствам, установам, організаціям тощо;

Б. повна і точна публікація тексту прийнятого законодавчого акта в джерелі офіційного опублікування, тобто в спеціально на те уповноваженому друкованому виданні;

В. доведення до загального відома змісту законодавчого акта в спосіб, передбачений законодавством.

Завдання 7.2.12

Яке з нижчезазваних друкованих видань не є офіційним:

А. «Відомості Верховної Ради України»;

Б. «Офіційний вісник України»;

В. газета «Голос України»;

Г. газета «Урядовий кур'єр»;

Д. газета «Юридичний вісник України»;

Е. інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України»?

Завдання 7.2.13

Що з зазначеного є предметом всеукраїнського референдуму:

А. прийняття, зміна або скасування всіх законів України або їх окремих положень;

Б. прийняття, зміна або скасування законів України або їх окремих положень, крім законів з питань податків, бюджету та амністії;

В. прийняття, зміна або скасування законів України або їх окремих положень, крім законів з питань податків і бюджету;

Г. прийняття, зміна або скасування законів України або їх окремих положень, крім законів з питань амністії?

Завдання 7.2.14

Хто, відповідно до повноважень, встановлених Конституцією України, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою?

А. Прем'єр-міністр України;

Б. Верховна Рада України;

В. Президент України.

Завдання 7.2.15

Відповідно до Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. № 1286-ХІІ закони, прийняті всеукраїнським референдумом:

- А. потребують затвердження Верховною Радою України;
- Б. потребують затвердження Президентом України;
- В. не потребують будь-якого затвердження державними органами.

Завдання 7.2.16

Відповідно до Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. № 1286-ХІІ зміна або скасування законів, прийнятих всеукраїнським референдумом, здійснюється:

- А. референдумом;
- Б. Верховною Радою України (не менш як двома третинами від її конституційного складу);
- В. референдумом або Президентом України;
- Г. референдумом або Верховною Радою України (не менш як двома третинами від її конституційного складу).

Завдання 7.2.17

Хто, відповідно до ст. 96 Конституції України, із суб'єктів права законодавчої ініціативи має право на внесення проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік до Верховної Ради України:

- А. Президент України;
- Б. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету;
- В. Кабінет Міністрів України?

Завдання 7.2.18

Відповідно до ст. 20 Конституції України особливістю прийняття закону, що встановлює опис державних символів України та порядок їх використання є те, що:

- А. законопроект вноситься до Верховної Ради України Президентом України?
- Б. законопроект вноситься до Верховної Ради України не менш як двома третинами народних депутатів України;
- В. закон приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України;

Г. закон приймається більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 7.1
(до питання: «Підготовка концепції та проекту законодавчого акта»).

Під час проведення семінарського заняття студенти діляться на невеликі групи. Кожній групі дається тема проекту законодавчого акта. Тема проекту законодавчого акта не повинна бути глобальною.

На наступне семінарське заняття кожна група студентів має підготувати концепцію і текст законопроекту. Підготовлені концепція і проект законодавчого акту даються для аналізу іншій групі студентів. Завдання полягає в тому, щоб з'ясувати наскільки підготовлений текст законопроекту відповідає його концепції, виявити недоліки законопроекту. Результат роботи груп обговорюється на семінарському занятті. Викладач звертає увагу як на допущені студентами помилки, так і на позитивні моменти підготовлених студентами концепцій і текстів законопроектів.

При підготовці концепції проекту законодавчого акта можна користуватися п. 2.2 «Концепція законопроекту» наступних методичних рекомендацій:

1. *Методичні рекомендації з підготовки та оформлення проектів законів (правила законопроектування) / Проект Центру політико-правових реформ [Електронний ресурс].* — Режим доступа : www.idealcountry.org.ua/misc/01.doc

При підготовці тексту проекту законодавчого акта можна користуватися наступними методичними рекомендаціями:

1. *Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормпроектної техніки, схвалені Постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41 [Електронний ресурс].* — Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0041323-00>

2. *Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації) / Підготовлено Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України.* — Вид. 3, вип. і доп. — К.: Програма сприяння Парламенту України, 2007. — 32 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://pdp.org.ua/files/Pravyla_oformlennja_metod%20recom_oct_2007.pdf

3. *Методичні рекомендації з підготовки та оформлення проектів законів (правила законопроектування) / Проект Центру політико-правових реформ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.idealcountry.org.ua/misc/01.doc*

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 7.2
(до питання: «Особливості прийняття окремих видів законодавчих актів»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з наступними нормативно-правовими актами та законопроектами, що визначають особливості прийняття окремих видів законодавчих актів.

1.	Законопроекти про внесення змін до Конституції України	1. Розділ XIII «Внесення змін до Конституції України» Конституції України
2.	Проект закону про Державний бюджет України на наступний рік	1. Конституція України. 2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (з наступними змінами)
3.	Законопроекти про ратифікацію (денонсацію) міжнародних договорів	1. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV
4.	Законопроекти про внесення змін до законодавчих актів	1. Розділ IV «Законодавча процедура» Регламенту Верховної Ради України (затверджено Законом України від 10.02.2010 р. № 1861-VI (з наступними змінами)). 2. Розділ III «Внесення змін до законів» Методичних рекомендацій щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормпроектної техніки (схвалено Постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41). 3. Ст. 21 законопроекту «Про нормативно-правові акти» від 01.12.2010 № 7409
5.	Кодифіковані законодавчі акти	1. Розділ IV «Законодавча процедура» Регламенту Верховної Ради України (затверджено Законом України від 10.02.2010 р. № 1861-VI (з наступними змінами)). 2. Ст. 11 законопроекту «Про нормативно-правові акти» від 01.12.2010 № 7409

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

Проаналізувавши вказаний нормативний матеріал, визначте особливості прийняття кожного виду законодавчих актів, а саме суб'єкт права законодавчої ініціативи, предмет законодавчого акта, особливості структури закону, особливості процедури прийняття тощо. Результати викладіть у контексті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 7.3
(до питання: «Прийняття закону в новій редакції або нового закону на заміну раніше діючого»).

У практиці роботи Верховної Ради України у випадку, коли виникає необхідність внести зміни в правове регулювання певних суспільних відносин, в одних випадках *закон викладається в новій редакції*. У цьому випадку приймається закон про внесення змін до відповідного закону, в якому зазначається: «Внести зміни до Закону України (назва закону), виклавши його в такій редакції: (текст закону в новій редакції)». Закон, прийнятий в новій редакції, зберігає реквізити (назву, номер реєстрації, дату) старого закону.

В інших випадках приймається *новий закон на заміну раніше діючого*. У цьому випадку Верховна Рада України приймає новий закон і в його перехідних положеннях зазначає, що попередній закон, який регулював ті самі суспільні відносини, втрачає чинність. Такий закон може повторювати назву того закону, на заміну якого приймається, або мати іншу назву, яка більш точно відображає предмет правового регулювання, а також має новий номер реєстрації та дату прийняття.

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, наведіть приклади викладення закону в новій редакції та прийняття нового закону на заміну раніше діючого. Поясніть, чому, на Вашу думку, законодавець використовує два різні підходи за необхідності внесення змін в правове регулювання певних суспільних відносин? Чи існує між цими двома підходами принципова різниця, або чи є це недосконалістю нормотворчої техніки?

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 7.

Додаткова література до теми

1. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу : Монографія. — К. : Парламентське вид-во, 2004. — 519 с.
2. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (методичні рекомендації) / Програма сприяння парламенту України; Апарат Верховної Ради України. — Вид. 3-тє, вип. і доп. — К., 2007.

Нормативно-правові акти до теми

1. Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141; Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 10. — Ст. 68.
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 14—15, 16—17. — Ст. 133.
3. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3.07.1991 р. № 1286-XII (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 33. — Ст. 443.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 50—51. — Ст. 572.
5. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 50. — Ст. 540.
6. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами).
7. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалені Постановою колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41.

**ПІДЗАКОННА НОРМОТВОРЧІСТЬ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* особливості підзаконної нормотворчої діяльності в Україні, зокрема підзаконної нормотворчості Верховної Ради України та Президента України, відомчої нормотворчості, а також *уміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

8.1. Підзаконна нормотворчість Верховної Ради України.

8.2. Підзаконна нормотворчість Президента України. *Поняття контрасигнації.*

8.3. Нормотворчість Кабінету Міністрів України. *Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України.*

8.4. Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та Ради міністрів АРК.

8.5. Нормотворча діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (відомча нормотворчість). *Правила підготовки відомчих нормативно-правових актів.*

8.6. Нормотворча діяльність місцевих органів виконавчої влади.

8.7. Державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.

8.8. Особливості прийняття регуляторних нормативно-правових актів.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 8.1

Завдання 8.1.1

Які підзаконні акти, які містять положення нормативного характеру, приймає Верховна Рада України:

А. декларації;

- Б. постанови;
- В. резолюції;
- Г. звернення;
- Д. заяви.

Завдання 8.1.2

За загальним правилом постанови Верховної Ради України, що містять положення нормативного характеру, набирають чинності:

- А. з дня їх прийняття;
- Б. з дня їх підписання Головою Верховної Ради України;
- В. з дня їх офіційного оприлюднення;
- Г. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення.

Завдання 8.1.3

Відповідно до ч. 4 ст. 106 Конституції України акти Президента України видані в межах його повноважень, передбачених пунктами 3, 4, 5, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24 вказаної статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання. Як називається така процедура скріплення підписом правового акта:

- А. підписання;
- Б. ветоування;
- В. контрасигнація?

Завдання 8.1.4

Акти Президента України підлягають оприлюдненню в наступних офіційних друкованих виданнях:

- А. газета «Урядовий кур'єр», «Офіційний вісник України», інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України»;
- Б. газета «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України»;
- В. газета «Урядовий кур'єр» та інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України».

Завдання 8.1.5

У якій формі видаються акти Кабінету Міністрів України, що мають нормативний характер:

- А. розпоряджень;
- Б. рішень;
- В. постанов;
- Г. правил?

Завдання 8.1.6

За загальним правилом постанови Кабінету Міністрів України набирають чинності:

- А.** з дня їх прийняття та підписання Прем'єр-міністром України;
- Б.** з дня їх офіційного опублікування;
- В.** через 5 днів з дня їх офіційного опублікування;
- Г.** через 10 днів з дня їх офіційного опублікування.

Завдання 8.1.7

Проект постанови Кабінету Міністрів України складається:

- А.** з назви, змісту, у разі потреби — додатка;
- Б.** з назви, вступної та постановляючої частини і у разі потреби додатків;
- В.** з вступної, аналітичної та підсумкової частин.

Завдання 8.1.8

Постанови і рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим приймаються на її засіданні відкритим або таємним голосуванням:

- А.** не менш як третиною голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- Б.** не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- В.** більшістю голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Завдання 8.1.9

Конституцію Автономної Республіки Крим, яку приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим, затверджує:

- А.** Президент України;
- Б.** Верховна Рада України не менш як половиною голосів народних депутатів від її конституційного складу;
- В.** Верховна Рада України не менш як двома третинами голосів народних депутатів від її конституційного складу.

Завдання 8.1.10

Хто, відповідно до повноважень визначених Конституцією України, має право зупинити дію нормативно-правових актів Верховної Ради АРК з мотивів невідповідності Конститу-

ції України та законам України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності:

- А. Верховна Рада України;
- Б. Міністр юстиції України;
- В. Прем'єр-міністр України;
- Г. Президент України?

Завдання 8.1.11

Центральні органи виконавчої влади у межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видають:

- А. накази;
- Б. постанови;
- В. рішення;
- Г. розпорядження.

Завдання 8.1.12

У якому офіційному виданні публікуються відомчі акти, зареєстровані Міністерством юстиції України:

- А. газета «Урядовий кур'єр»;
- Б. »Відомості Верховної Ради України»;
- В. інформаційний бюлетень «Офіційний вісник України»;
- Г. газета «Голос України»;
- Д. інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України»?

Завдання 8.1.13

Які відомчі акти, відповідно до ст. 15 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI, підлягають державній реєстрації:

- А. акти рекомендаційного, роз'яснювального та інформаційного характеру;
- Б. нормативно-технічні документи;
- В. акти організаційно-розпорядчого характеру;
- Г. акти нормативно-правового змісту?

Завдання 8.2.1

За загальним правилом постанови Верховної Ради України, що містять положення нормативного характеру, приймаються:

А. двома третинами голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України;

Б. не менш як третиною голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України;

В. більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України.

Завдання 8.2.2

Постанови Верховної Ради України підлягають оприлюдненню в наступних офіційних друкованих виданнях:

А. газети «Урядовий кур'єр» та «Голос України», «Відомості Верховної Ради України», «Офіційний вісник України»;

Б. газети «Урядовий кур'єр» та «Голос України», «Відомості Верховної Ради України», «Офіційний вісник України», інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України»;

В. газета «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України».

Завдання 8.2.3

Які правові акти, що містять положення нормативного характеру, видає Президент України:

А. постанови;

Б. укази;

В. розпорядження;

Г. рішення?

Завдання 8.2.4

За загальним правилом нормативно-правові акти Президента України набувають чинності:

А. з дня їх підписання Президентом України;

Б. з дня їх офіційного оприлюднення;

В. через 5 днів з дня їх офіційного оприлюднення;

Г. через 10 днів з дня їх офіційного оприлюднення.

Завдання 8.2.5

Постанови Кабінету Міністрів України приймаються:

А. на засіданнях Кабінету Міністрів України шляхом голосування більшістю голосів від посадового складу Кабінету Міністрів України;

Б. видаються міністерством, до компетенції якого належить предмет правового регулювання нормативно-правового акта;

В. приймаються на засіданнях Кабінету Міністрів України шляхом голосування більшістю голосів його членів, що присутні на засіданні;

Г. видаються Прем'єр-міністром України.

Завдання 8.2.6

Постанови Кабінету Міністрів України підлягають оприлюдненню в наступних офіційних друкованих виданнях:

А. газета «Урядовий кур'єр» та «Офіційний вісник України»;

Б. газета «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України»;

В. інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України.

Завдання 8.2.7

Хто має повноваження, відповідно до Конституції України, скасовувати акти Кабінету Міністрів України:

А. Верховна Рада України;

Б. Верховний суд України;

В. Президент України?

Завдання 8.2.8

Відповідно до ст. 27 Конституції Автономної Республіки Крим¹ Верховна Рада Автономної Республіки Крим щодо питань, які мають нормативно-правовий характер, приймає:

А. закони;

Б. постанови;

В. рішення;

Г. розпорядження.

¹ Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим» від 23.12.1998 р. № 350-XIV.

Завдання 8.2.9

Верховна Рада Автономної Республіки Крим приймає Конституцію Автономної Республіки Крим, зміни і доповнення до неї:

А. не менш як третиною голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

Б. не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

В. більшістю голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Завдання 8.2.10

Право внесення проектів нормативно-правових актів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим належить:

А. депутатам Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Раді міністрів Автономної Республіки Крим;

Б. депутатам Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

В. Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

Завдання 8.2.11

За загальним правилом накази міністерства, які є нормативно-правовими актами і пройшли державну реєстрацію, набирають чинності:

А. з дня їх державної реєстрації;

Б. з дня їх офіційного опублікування;

В. через 5 днів з дня їх офіційного опублікування;

Г. через 10 днів з дня їх офіційного опублікування.

Завдання 8.2.12

Хто має повноваження, відповідно до ст. 15 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI, скасовувати накази міністерства повністю чи в окремій частині:

А. Кабінет Міністрів України;

В. Міністр юстиції України;

Г. Президент України?

Завдання 8.2.13

Хто здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств:

А. Міністерство юстиції України;

Б. Кабінет Міністрів України;
В. Верховна Рада України;
Г. Президент України?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 8.1
(до питання: «Прийняття підзаконних нормативно-правових актів органами державної влади»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з наступними нормативно-правовими актами, що визначають особливості прийняття підзаконних нормативно-правових актів органами державної влади.

1.	Постанови Верховної Ради України, які містять положення нормативно-го характеру	1. Ст.ст. 84, 91 Конституції України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.). 2. Глава 24 «Прийняття постанов та інших актів Верховної Ради України» Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI (з наступними змінами). 3. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами)
2.	Укази Президента України, які містять положення нормативного характеру	1. Ст. 106 Конституції України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.). 2. Указ Президента України «Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України» від 15.11.2006 р. № 970/2006 (з наступними змінами). 3. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами)

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

3.	Постанови Кабінету Міністрів України, що мають нормативний характер	<p>1. Ст. 117 Конституції України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.).</p> <p>2. Ст.ст. 50—53 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 р. № 2591-VI (з наступними змінами).</p> <p>3. Розділ 5 «Підготовка проектів актів Кабінету Міністрів» Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України» від 18.07.2007 р. № 950 (з наступними змінами).</p> <p>4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 6.09.2005 р. № 870 (з наступними змінами).</p> <p>5. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами)</p>
4.	Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим	<p>1. Розділ X «Автономна Республіка Крим» Конституції України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.)</p> <p>2. Ст.ст. 27, 28 Закону України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим» від 23.12.1998 р. № 350-XIV (з наступними змінами)</p>
5.	Акти центральних органів виконавчої влади	<p>1. Ст. 15, 23 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI.</p> <p>2. Постанова колегії Міністерства юстиції України «Про затвердження Рекомендації з питань підготовки, державної реєстрації та обліку відомчих нормативно-правових актів» від 27.03.1998 р. № 3.</p> <p>3. Указ Президента України «Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені “Офіційний вісник України”» від 13.12.1996 р. № 1207/96 // Урядовий кур’єр. — 19.12.1996 р.</p>
6.	Акти місцевих державних адміністрацій	<p>1. Ст. 6 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р. № 586-XIV (з наступними змінами)</p>

Проаналізувавши вказаний нормативний матеріал, визначте особливості прийняття нормативно-правових актів органами державної влади. Результат викладіть у конспекті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 8.2
(до питання: «Контрасигнація»).

Відповідно до ч. 4 ст. 106 Конституції України акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 3, 4, 5, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання. Відповідні акти називають контрасигнованими. Поясніть, у чому зміст правового інституту контрасигнації? Відповідь викладіть у конспекті, здайте викладачу для перевірки.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 8.3
(до питання: «Державна реєстрація нормативно-правових актів»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з Положенням про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади (затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731) та з Порядком скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, занесених до державного реєстру (затверджене Наказом Міністерства юстиції України від 31.07.2000 р. № 32/5). Дайте відповіді на наступні запитання:

1. У чому полягає державна реєстрація нормативно-правового акта?
2. Які нормативно-правові акти підлягають державній реєстрації?
3. Які акти не подаються на державну реєстрацію?
4. Які суб'єкти здійснюють державну реєстрацію нормативно-правових актів?
5. Який порядок державної реєстрації нормативно-правових актів?
6. Який порядок скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів?

Відповіді викладіть у конспекті та обговоріть на семінарському занятті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 8.4
(до питання: «Особливості прийняття регуляторних актів»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»², ознайомтесь з Законом України «Про засади

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

² Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV. Визначте особливості прийняття регуляторних актів. Відповіді викладіть у конспекті та обговоріть на семінарському занятті.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К.: КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 8.

Нормативно-правові акти до теми

1. Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст.141; Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 10. — Ст. 68.

2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 14-15, 16-17. — Ст. 133.

3. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 р. № 2591-VI (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 9. — Ст. 58.

4. Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим» від 23.12.1998 р. № 350-XIV (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 5—6. — Ст. 43.

5. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI.

6. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р. № 586-XIV (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20—21. — Ст. 190.

7. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV) // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 9. — Ст. 79.

8. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р. № 503/97 (з наступними змінами).

9. Указ Президента України «Про Положення про порядок підготовки та внесення проєктів актів Президента України» від 15.11.2006 р.

№ 970/2006 (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 273/2008 від 27.03.2008 р.).

10. Указ Президента України «Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»» від 13.12.1996 р. № 1207/96 // Урядовий кур'єр. — 19.12.1996 р.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України» від 18.07.2007 р. № 950 (з наступними змінами).

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 6.09.2005 р. № 870 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 18.11.2009 р. № 1212) // Офіційний вісник України. — 2005 р. — № 36. — С. 45. — Ст. 2200.

13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 28.12.1992 р. № 731 (з наступними змінами).

14. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, занесених до державного реєстру» № 32/5 від 31.07.2000 р. (з наступними змінами).

15. Постанова колегії Міністерства юстиції України «Про затвердження Рекомендації з питань підготовки, державної реєстрації та обліку відомчих нормативно-правових актів» від 27.03.1998 р. № 3.

**ЛОКАЛЬНА НОРМОТВОРЧІСТЬ
ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ПІДЗАКОННОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ**

У результаті вивчення даної теми студенти мають *знати* особливості локальної нормотворчої діяльності в Україні, зокрема муніципальної та корпоративної нормотворчості, а також нормотворчої діяльності об'єднань громадян та трудових колективів, а також *уміти* працювати з правовою літературою та нормативно-правовими актами і застосовувати загальнотеоретичні знання для розв'язання конкретних завдань.

ОСНОВНІ ЗМІСТОВІ ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

9.1. Нормотворчість органів місцевого самоврядування (муніципальна нормотворчість).

9.2. Прийняття рішень місцевим референдумом.

9.3. Нормотворчість об'єднань громадян (громадських організацій і політичних партій). Статутні документи (статут або положення) об'єднань громадян.

9.4. Корпоративна нормотворчість. Установчі документи суб'єкта господарювання.

9.5. Нормотворчість трудових колективів підприємств, установ організацій. Колективний договір.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ**

Варіант 9.1

Завдання 9.1.1

Відповідно до ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення), районна, обласна рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі:

- А.** постанов;
- Б.** рішень;

- В. розпоряджень;
- Г. наказів.

Завдання 9.1.2

Хто, відповідно до ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР, затверджує статут територіальної громади села, селища, міста:

- А. сільська, селищна, міська рада;
- Б. місцева державна адміністрація;
- В. виконавчий комітет сільської, селищної, міської, ради;
- Г. сільський, селищний, міський голова?

Завдання 9.1.3

Громадська організація — це:

А. добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод;

Б. об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі;

В. об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Завдання 9.1.4

Об'єднання громадян діє на основі:

- А. статуту або положення (статутного документу);
- Б. регламенту;
- В. правил.

Завдання 9.1.5

Корпоративний акт — це:

А. угода двох або кількох держав про встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків у різних відносинах між ними;

Б. підзаконний нормативний акт, що видається в межах компетенції того чи іншого органу виконавчої влади, який містить вторинні (похідні) норми, що розкривають і конкретизують первинні норми, приймаються на їх підставі, спрямовані на їх виконання;

В. документ встановленої форми, виданий від імені юридичної особи її компетентним органом згідно з встановленою процедурою з метою регулювання відносин, які складаються в процесі діяльності цієї юридичної особи, містить обов'язкові для виконання правила та встановлює, змінює чи припиняє правовідносини.

Завдання 9.1.6

Що з зазначеного не є ознакою корпоративного акта:

А. відповідає Конституції України, законодавству, а також нормативним актам, які мають вищу юридичну силу;

Б. забезпечується силою корпоративного примусу, а при його недостатності — силою державного примусу;

В. є обов'язковим для членів корпорації (засновників, акціонерів, менеджерів, робітників і т.д.);

Г. може містити положення, що суперечать відомчим нормативно-правовим актам?

Завдання 9.1.7

Що, з зазначеного не може бути включено до колективного договору:

А. питання забезпечення житлово-побутового, культурного, медичного обслуговування, організації оздоровлення і відпочинку працівників;

Б. умови, що погіршують порівняно з чинним законодавством і угодами становище працівників;

В. умови регулювання фондів оплати праці та встановлення міжкваліфікаційних (міжпосадових) співвідношень в оплаті праці;

Г. питання щодо зміни в організації виробництва і праці?

Варіант 9.2

Завдання 9.2.1

Відповідно до ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР, за загальним правилом акти сільської, селищної, міської, районної в місті (у разі її створення), районної, обласної ради нормативно-правового характеру набирають чинності:

А. з дня їх прийняття;

Б. з дня їх офіційного оприлюднення;

- В. через 5 днів після їх офіційного оприлюднення.
- Г. через 10 днів після їх офіційного оприлюднення.

Завдання 9.2.2

Чи підлягає статут територіальної громади державній реєстрації в органах Міністерства юстиції України:

- А. так;
- Б. ні?

Завдання 9.2.3

Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5.04.2001 р. № 2365-III політична партія — це:

А. добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод;

Б. об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі;

В. об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Завдання 9.2.4

Хто затверджує статутний документ (статут або положення) об'єднання громадян:

- А. керівник об'єднання громадян;
- Б. орган управління об'єднань громадян;
- В. збори всіх членів або представників членів об'єднання;
- Г. місцеві державні адміністрації?

Завдання 9.2.5

Що із зазначеного не є ознакою корпоративного акта:

А. приймається органами (посадовими особами) управлінням корпорації лише в межах їх компетенції;

Б. видається з дотриманням передбаченого законом порядку, якщо такий встановлено (наприклад, разом або за узгодженням із профспілковим комітетом);

В. адресується як членам корпорації (засновникам, акціонерам, менеджерам, робітникам і т.д.), так і третім особам, які не є членами корпорації;

Г. має форму письмового акта-документа (рішення загальних зборів, ради директорів, наказ керівника і т. ін.) із певними реквізитами (найменування акта, дата ухвалення, номер, підписи посадових осіб тощо)?

Завдання 9.2.6

Згідно Закону України «Про колективні договори і угоди» від 1.07.1993 р. № 3356-ХІІ колективний договір, угода укладаються з метою:

А. покращення умов і охорони праці, створення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці, покращення виробничого побуту, запобігання травматизму і профзахворюванням;

Б. підвищення ефективності виробництва та одержання значного економічного ефекту;

В. регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів трудящих, власників або уповноважених ними органів.

Завдання 9.2.7

Зміни і доповнення до колективного договору, угоди протягом строку їх дії можуть вноситися:

А. тільки за взаємною згодою сторін в порядку, визначеному колективним договором, угодою;

Б. в односторонньому порядку, визначеному колективним договором, угодою.

Завдання ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 9.1
(до питання: «Муніципальна нормотворчість»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (з наступними змінами). Визначте порядок прийняття актів органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Результат викладіть у контексті.

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 9.2
(до питання: «Статут територіальної громади»).

Ознайомтесь з Статутом територіальної громади міста Києва (затверджено рішенням Київської міської ради від 28.03.2002 р. № 371/1805) на офіційному інтернет-сайті Київської міської ради (kmr.gov.ua).

1. Визначте структуру Статуту територіальної громади міста Києва. Які питання регулюються Статутом?

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (з наступними змінами) містить ряд статей, у яких прямо зазначається, що те чи інше питання може регулюватися статутом територіальної громади. Зокрема, це стосується порядку проведення загальних зборів громадян за місцем проживання (ч 3 ст. 8 Закону); порядку внесення місцевої ініціативи на розгляд ради (ч. 2 ст. 9 Закону); порядку обнародування рішення ради, прийнятого з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи (ч. 4 ст. 9 Закону); порядку формування та організація діяльності рад (ч. 4 ст. 10 Закону); порядку організації громадських слухань (ч. 4 ст. 13 Закону). Проаналізуйте, чи регулюються ці питання Статутом територіальної громади міста Києва?

Результат викладіть у конспекті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 9.3
(до питання: «прийняття рішень місцевим референдумом»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з законами України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3.07.1991 р. № 1286-ХІІ (з наступними змінами) та «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (з наступними змінами). Визначте порядок прийняття рішень місцевим референдумом. Результат викладіть у конспекті.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 9.4
(до питання: «Статутні документи об'єднань громадян»).

1. Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»², ознайомтесь з Законом України «Про політичні партії в Україні» від 5.04.2001 р. № 2365-ІІІ (з на-

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

² Там само.

ступними змінами). Згідно з вимогами цього Закону підготуйте Статут політичної партії «Зелена країна». Результат оформіть у вигляді письмової роботи та здайте викладачу для перевірки.

2. Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»¹, ознайомтесь з Законом України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 р. № 2866-III (з наступними змінами) та Наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 27.08.2003 р. № 141 «Про затвердження Типового статуту об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та Типового договору відносин власників житлових і нежитлових приміщень та управителя» (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 12.12.2003 р. за № 1155/8476). Згідно з вимогами зазначених нормативно-правових актів підготуйте Статут об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Найкращий будинок». Результат оформіть у вигляді письмової роботи та здайте викладачу для перевірки.

Завдання для контролю знань студентів викладачем № 9.5
(до питання: «Установчі документи суб'єкта господарювання»).

Використовуючи інформаційно-пошукову систему «Законодавство України»², ознайомтесь з ст. 57 Господарського кодексу України. Які вимоги до змісту установчих документів суб'єкта господарювання встановлені цим Кодексом? Згідно з вимогами законодавства підготуйте Статут підприємства «Власна справа». Результат оформіть у вигляді письмової роботи та здайте викладачу для перевірки.

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

Основна література до теми:

1. Риндюк В.І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2009. — 162 с. — Тема 9.

¹ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://portal.rada.gov.ua>

² Там само.

Додаткова література до теми

1. Батанов О. Питання розробки та прийняття статуту територіальної громади // Юридичний журнал. — 2004. — № 3.

2. Томашевська М.О. Корпоративні акти в системі джерел права України: Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т законодавства Верхов. Ради України. — К., 2005. — 19 с.

Нормативно-правові акти до теми

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.

2. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3.07.1991 р. № 1286-ХІІ (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 33. — Ст. 443.

3. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р. № 2460-ХІІ (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 34. — Ст. 504.

4. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5.04.2001 р. № 2365-ІІІ (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 23. — Ст. 118.

5. Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 р. № 2866-ІІІ (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 10. — Ст. 78.

6. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1.07.1993 р. № 3356-ХІІ (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 36. — С. 361.

7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-ІV (з наступними змінами).

ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Тема 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Варіант 1

Завдання 1.1.1. В;	Завдання 1.1.2. Г;	Завдання 1.1.3. Г;
Завдання 1.1.4. А;	Завдання 1.1.5. А;	Завдання 1.1.6. А;
Завдання 1.1.7. В;	Завдання 1.1.8. В;	Завдання 1.1.9. В;
Завдання 1.1.10. В;	Завдання 1.1.11. Б;	Завдання 1.1.12. А;
Завдання 1.1.13. В;	Завдання 1.1.14. Б;	Завдання 1.1.15. Г;
Завдання 1.1.16. А;	Завдання 1.1.17. В;	Завдання 1.1.18. А;
Завдання 1.1.19. В.		

Варіант 2

Завдання 1.2.1. Г;	Завдання 1.2.2. Б;	Завдання 1.2.3. А;
Завдання 1.2.4. Б;	Завдання 1.2.5. Г;	Завдання 1.2.6. Б;
Завдання 1.2.7. Б;	Завдання 1.2.8. А;	Завдання 1.2.9. В;
Завдання 1.2.10. Б;	Завдання 1.2.11. А;	Завдання 1.2.12. А;
Завдання 1.2.13. Б;	Завдання 1.2.14. А;	Завдання 1.2.15. В;
Завдання 1.2.16. Б;	Завдання 1.2.17. Г;	Завдання 1.2.18. Б;
Завдання 1.2.19. Г.		

Тема 2. НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬ- НОСТІ

Варіант 1

Завдання 2.1.1. В;	Завдання 2.1.2. Б;	Завдання 2.1.3. Б;
Завдання 2.1.4. В;	Завдання 2.1.5. В;	Завдання 2.1.6. А;
Завдання 2.1.7. В;	Завдання 2.1.8. Г;	Завдання 2.1.9. Б;
Завдання 2.1.10. А;	Завдання 2.1.11. Б;	Завдання 2.1.12. Г;
Завдання 2.1.13. Б;	Завдання 2.1.14. Б;	Завдання 2.1.15. Б;
Завдання 2.1.16. А;	Завдання 2.1.17. Б.	

Варіант 2

Завдання 2.2.1. Г;	Завдання 2.2.2. А;	Завдання 2.2.3. В;
Завдання 2.2.4. Б;	Завдання 2.2.5. Б;	Завдання 2.2.6. Б;
Завдання 2.2.7. Б;	Завдання 2.2.8. В;	Завдання 2.2.9. А;
Завдання 2.2.10. Б;	Завдання 2.2.11. А;	Завдання 2.2.12. В;
Завдання 2.2.13. А;	Завдання 2.2.14. А;	Завдання 2.2.15. А;
Завдання 2.2.16. Б;	Завдання 2.2.17. Б.	

Тема 3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ ЯК ОСНОВНА ФОРМА (ДЖЕРЕЛО) ПРАВА

Варіант 1

Завдання 3.1.1. В;	Завдання 3.1.2. Б;	Завдання 3.1.3. В;
Завдання 3.1.4. В;	Завдання 3.1.5. Г;	Завдання 3.1.6. В;
Завдання 3.1.7. Г;	Завдання 3.1.8. В;	Завдання 3.1.9. Б;
Завдання 3.1.10. Б;	Завдання 3.1.11. А;	Завдання 3.1.12. В;
Завдання 3.1.13. Б;	Завдання 3.1.14. Г;	Завдання 3.1.15. А;
Завдання 3.1.16. Б;	Завдання 3.1.17. В;	Завдання 3.1.18. Б;
Завдання 3.1.19. Б;	Завдання 3.1.20. В.	

Варіант 2

Завдання 3.2.1. Б;	Завдання 3.2.2. А;	Завдання 3.2.3. В;
Завдання 3.2.4. Б;	Завдання 3.2.5. В;	Завдання 3.2.6. В;
Завдання 3.2.7. Б;	Завдання 3.2.8. Б;	Завдання 3.2.9. Г;
Завдання 3.2.10. Б;	Завдання 3.2.11. В;	Завдання 3.2.12. А;
Завдання 3.2.13. Д;	Завдання 3.2.14. Б;	Завдання 3.2.15. А;
Завдання 3.2.16. Б;	Завдання 3.2.17. В;	Завдання 3.2.18. В;
Завдання 3.2.19. А;	Завдання 3.2.20. А.	

Тема 4. НОРМОТВОРЧА ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА

Варіант 1

Завдання 4.1.1. В;	Завдання 4.1.2. Б;	Завдання 4.1.3. Б;
Завдання 4.1.4. А;	Завдання 4.1.5. В;	Завдання 4.1.6. Г;
Завдання 4.1.7. Б;	Завдання 4.1.8. Б;	Завдання 4.1.9. А;
Завдання 4.1.10. Г;	Завдання 4.1.11. А;	Завдання 4.1.12. В;
Завдання 4.1.13. Б;	Завдання 4.1.14. А;	Завдання 4.1.15. Б;
Завдання 4.1.16. А;	Завдання 4.1.17. В;	Завдання 4.1.18. Г;
Завдання 4.1.19. Г;	Завдання 4.1.20. А;	Завдання 4.1.21. Б;
Завдання 4.1.22. А;	Завдання 4.1.23. А;	Завдання 4.1.24. Б;
Завдання 4.1.25. В.		

Варіант 2

Завдання 4.2.1. А;	Завдання 4.2.2. Г;	Завдання 4.2.3. Д;
Завдання 4.2.4. В;	Завдання 4.2.5. Б;	Завдання 4.2.6. В;
Завдання 4.2.7. А;	Завдання 4.2.8. Б;	Завдання 4.2.9. А;
Завдання 4.2.10. В;	Завдання 4.2.11. Б;	Завдання 4.2.12. Г;
Завдання 4.2.13. В;	Завдання 4.2.14. В;	Завдання 4.2.15. Б;
Завдання 4.2.16. А;	Завдання 4.2.17. В;	Завдання 4.2.18. Г;
Завдання 4.2.19. Г;	Завдання 4.2.20. Г;	Завдання 4.2.21. Б;
Завдання 4.2.22. А;	Завдання 4.2.23. А;	Завдання 4.2.24. Б;
Завдання 4.2.25. Б.		

Тема 5. ЕКСПЕРТИЗА ПРОЕКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Варіант 1

Завдання 5.1.1. Б;	Завдання 5.1.2. Б;	Завдання 5.1.3. В;
Завдання 5.1.4. Б;	Завдання 5.1.5. Б;	Завдання 5.1.6. В;
Завдання 5.1.7. А.		

Варіант 2

Завдання 5.2.1. В;	Завдання 5.2.2. В;	Завдання 5.2.3. А;
Завдання 5.2.4. В;	Завдання 5.2.5. А;	Завдання 5.2.6. А;
Завдання 5.2.7. Г.		

Тема 6. АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Варіант 1

Завдання 6.1.1. Г;	Завдання 6.1.2. В;	Завдання 6.1.3. Г;
Завдання 6.1.4. Д;	Завдання 6.1.5. Г;	Завдання 6.1.6. В;
Завдання 6.1.7. Б.		

Варіант 2

Завдання 6.2.1. Д;	Завдання 6.2.2. Б;	Завдання 6.2.3. Б;
Завдання 6.2.4. Г;	Завдання 6.2.5. Д;	Завдання 6.2.6. А;
Завдання 6.2.7. В.		

Тема 7. ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС

Варіант 1

Завдання 7.1.1. В;	Завдання 7.1.2. В;	Завдання 7.1.3. Б;
Завдання 7.1.4. Г;	Завдання 7.1.5. Б;	Завдання 7.1.6. Б;
Завдання 7.1.7. Д;	Завдання 7.1.8. А;	Завдання 7.1.9. В;

Завдання 7.1.10. Б; Завдання 7.1.11. А; Завдання 7.1.12. В;
Завдання 7.1.13. В; Завдання 7.1.14. В; Завдання 7.1.15. Б;
Завдання 7.1.16. А; Завдання 7.1.17. В; Завдання 7.1.18. В.

Варіант 2

Завдання 7.2.1. А; Завдання 7.2.2. А; Завдання 7.2.3. А;
Завдання 7.2.4. В; Завдання 7.2.5. Г; Завдання 7.2.6. В;
Завдання 7.2.7. А; Завдання 7.2.8. Б; Завдання 7.2.9. Б;
Завдання 7.2.10. Б; Завдання 7.2.11. В; Завдання 7.2.12. Д;
Завдання 7.2.13. Б; Завдання 7.2.14. В; Завдання 7.2.15. В;
Завдання 7.2.16. Г; Завдання 7.2.17. В; Завдання 7.2.18. В.

**Тема 8. ПІДЗАКОННА НОРМОТВОРЧІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ**

Варіант 1

Завдання 8.1.1. Б; Завдання 8.1.2. В; Завдання 8.1.3. В;
Завдання 8.1.4. А; Завдання 8.1.5. В; Завдання 8.1.6. Б;
Завдання 8.1.7. Б; Завдання 8.1.8. В; Завдання 8.1.9. Б;
Завдання 8.1.10. Г; Завдання 8.1.11. А; Завдання 8.1.12. В;
Завдання 8.1.13. Г.

Варіант 2

Завдання 8.2.1. В; Завдання 8.2.2. А; Завдання 8.2.3. Б;
Завдання 8.2.4. Г; Завдання 8.2.5. А; Завдання 8.2.6. А;
Завдання 8.2.7. В; Завдання 8.2.8. Б; Завдання 8.2.9. В;
Завдання 8.2.10. А; Завдання 8.2.11. Б; Завдання 8.2.12. А;
Завдання 8.2.13. А.

**Тема 9. ЛОКАЛЬНА НОРМОТВОРЧІСТЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД
ПІДЗАКОННОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ**

Варіант 1

Завдання 9.1.1. Б; Завдання 9.1.2. А; Завдання 9.1.3. В;
Завдання 9.1.4. А; Завдання 9.1.5. В; Завдання 9.1.6. Г;
Завдання 9.1.7. Б

Варіант 2

Завдання 9.2.1. Б; Завдання 9.2.2. А; Завдання 9.2.3. Б;
Завдання 9.2.4. В; Завдання 9.2.5. В; Завдання 9.2.6. В;
Завдання 9.2.7. А.

Навчальне видання

РИНДЮК Віра Іванівна

НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Практикум

*За загальною редакцією доктора політичних наук,
професора **Ф. П. Шульженка***

Редактор *О. Котикова*
Художник обкладинки *Є. Мироненко*
Коректор *О. Щербак*
Верстка *М. Матвійчук*

Підп. до друку 26.11.12. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 7,44.
Обл.-вид. арк. 8,47. Наклад 365 пр. Зам. 12-4362.

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua